

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Trimestriële • april 2008

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Trimestrieel • April 2008

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02/800 36 15 – F 02/800 38 17
email anabru@mbhg.irisnet.be

© 2008 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel
T 02 800 36 15 – F 02 800 38 17
IRIS Uitgaven – D/2008/6374/173

9 789078 580010

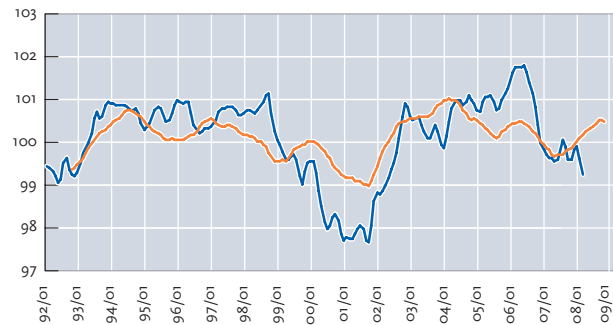
ISBN 9078580011

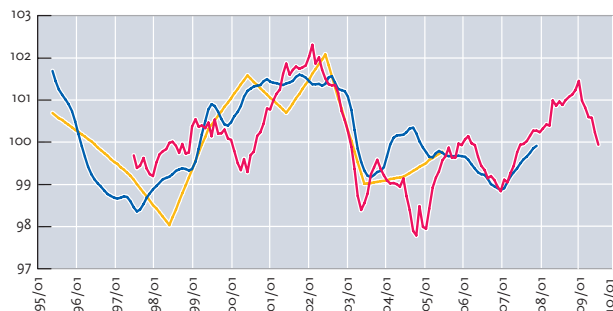
Inhoudstafel

SAMENVATTING	4
1. CONJUNCTUURINDICATOREN IN BRUSSEL	5
1.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit	5
1.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit	5
1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator	7
2. BOORDTABEL	8
2.1. Internationale context	8
2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen	12
2.3. De Brusselse economie	15
2.4. Arbeidsmarkt	17
2.5. Onderzoek en ontwikkeling	21
2.6. Milieu	22
3. BRUSSELSE KENMERKEN	23

Conjunctuercyclus werkloosheid

Cycle conjoncturel du PIB régional

Prognoses op drie maanden:

Conjunctuurcomponent van de werkloosheid	
Werkloosheid NWWZ	
Conjunctuurcomponent van de economische activiteit	

De ramingen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op 10 maart 2008, tenzij anders vermeld.

Samenvatting

- Na een periode van sterke expansie gaat de wereldeconomie momenteel gebukt onder de Amerikaanse conjunctuurvertraging. Bovendien zorgen de sterke verzwakking van de dollar en de plotse stijging van de grondstofprijzen ook voor veel onzekerheid en volatiliteit op de markten. In deze context, die op zijn minst somber te noemen is, hebben de grote internationale instellingen de groei van de wereldeconomie neerwaarts herzien. Voor 2008 gaan de vooruitzichten van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) uit van een bbp-groei van 4,1%, wat 0,7 punt minder is dan de raming van oktober 2007.

- Binnen de eurozone is de groei van het bbp tijdens het vierde kwartaal 2007 teruggevallen tot 0,4%, in vergelijking met 0,7% voor het derde kwartaal. Dit cijfer kondigt een onzekere toekomst aan voor 2008, vooral omdat de verschillende door Eurostat gepubliceerde indicatoren (economische vertrouwensindex, index van het zakenklimaat, inflatie, groeivoorspelling) duidelijk een dalende tendens vertonen. Alleen de statistieken over de Europese arbeidsmarkt brengen goed nieuws. De Europese werkloosheid is begin 2008 opnieuw gedaald en bedroeg in februari 7,2%, wat een historisch record is.

- Door de onzekere factoren zoals de kredietcrisis in de Verenigde Staten en de moeilijke binnenlandse politieke context ziet het er naar uit dat ook België een vertraging zal kennen. Volgens de laatste vooruitzichten van het Federaal Planbureau (FPB) zou de groei van het bbp op jaarbasis in 2007 gemiddeld 2,7% bereiken, om in 2008 terug te vallen tot 1,9%. Deze verzwakking is grotendeels te wijten aan een afname van de binnenlandse vraag. Volgens de economische begroting van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) zou

de groei van de export immers maar heel licht dalen (4,5% in 2008 tegenover 4,6% in 2007). Maar de binnenlandse vraag, die in 2007 heel dynamisch was (2,9%), zou er in 2008 zowel bij de consumenten als bij de ondernemingen duidelijk op achteruitgaan (2,1%). In 2008 zou de groei van de koopkracht immers afgeremd worden door de daling van de jobcreatie en de versnelling van de inflatie. De investeringen van hun kant zouden de bbp-groei nog steeds overtreffen, maar wel duidelijk lager liggen dan in 2007.

- De indicator van de economische activiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kende in de vorige editie van deze barometer een stijging. Voor het hele jaar 2008 blijft de vooruitlopende conjunctuurindicator een stijgende tendens vertonen, zoals in de vorige versies van deze publicatie. Dit is waarschijnlijk de voorbode van een eerder gunstige conjunctuurperiode in het Brusselse gewest de komende maanden. We verwachten dat de Brusselse economie, die sterk op diensten gericht is, later (begin 2009) op de in 2008 verwachte nationale en internationale vertraging zal reageren.

- Op de Brusselse arbeidsmarkt zien we dat het aantal werkzoekenden tijdens het vierde kwartaal 2007 gedaald is, in tegenstelling tot het derde kwartaal van dat jaar. Deze daling zet zich door, zelfs in sterkere mate, in januari en februari 2008. Wat de vooruitzichten betreft, wijst onze vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt voor de komende maanden opnieuw op een opwaartse druk van de conjunctuurgebonden werkloosheid. Aangezien de conjunctuurencyclus van het aantal werkzoekenden de laatste maanden een dalende tendens vertoont, verwachten we eerder een lichte toename of een stabilisering in de komende maanden.

I. Conjunctuurindicatoren in Brussel

I.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit

De samengestelde indicator van de economische activiteit geeft de huidige evolutie van de activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weer. Deze indicator is gebaseerd op maandelijkse gegevens. Aan de hand van de “gelijklopende” indicator, die beschikbaar is voor een recentere periode, kan de conjunctuurcyclus van het gewestelijk bruto binnenlands product (bbp) verlengd worden tot november 2007.

Om deze indicator te berekenen, gebruiken we de conjunctuurcomponenten van de sectoren waarvan de cyclische evolutie het dichtst aansluit bij die van het gewestelijke bbp. De productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is sterk gespecialiseerd in

de diensten. De “gelijklopende” indicator weerspiegelt deze tertiaire structuur van het gewest. De indicator omvat de conjuncturele evolutie van de reële omzet van vijf tertiaire activiteiten, namelijk groothandel, stadsvervoer en wegtransport, post en telecommunicatie, informatica-activiteiten en ten slotte zakelijke dienstverlening.

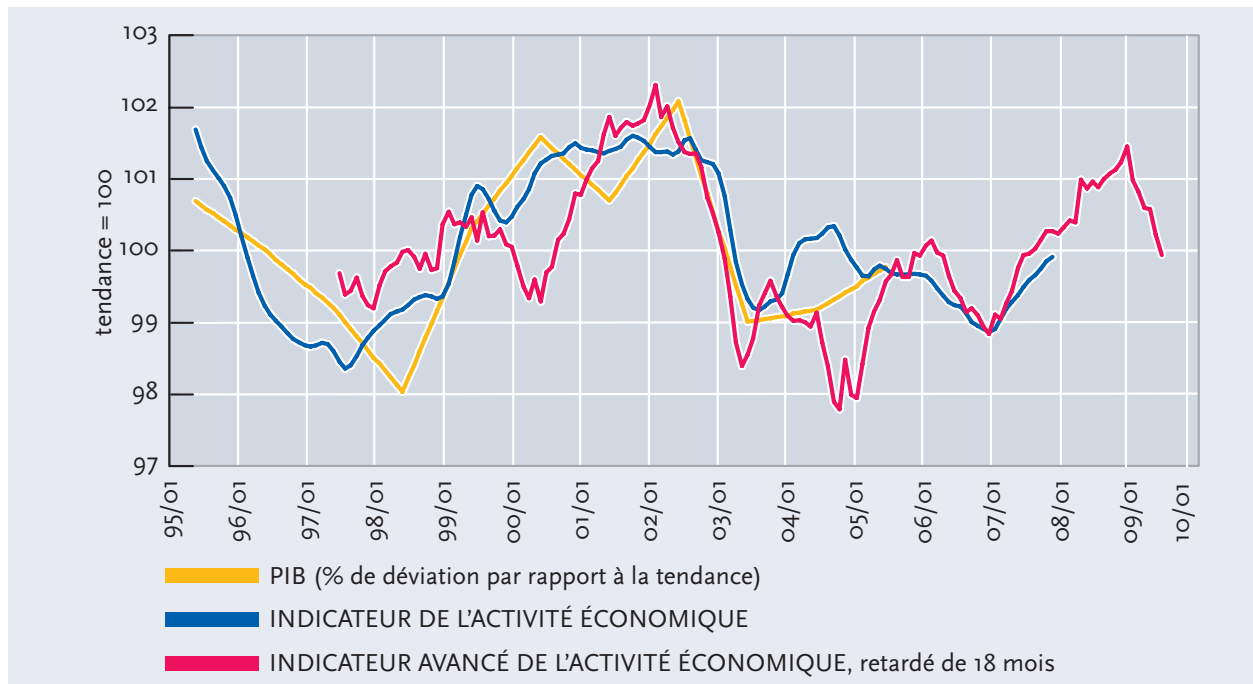
De zo berekende samengestelde indicator stemt goed overeen met de conjunctuurcyclus van het gewestelijke bbp. Hij kan dan ook als referentiereeks dienen voor de volgende stap, die tot doel heeft de vooruitlopende indicator van de economische activiteit op te stellen.

I.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit

De vooruitlopende indicator van de economische activiteit loopt ongeveer 18 maanden vooruit op de referentiereeks van de economische activiteit, namelijk de “gelijklopende” indicator. Deze indicator wordt samengesteld op basis van de conjunctuurcyclus van twee reeksen die vooruitlopen op de referentiereeks. Het gaat in de eerste plaats om de prognose van de ondernemers uit de sector zakelijke dienstverlening over de algemene vraag, volgens de enquête van de Nationale Bank van België (NBB). De tweede reeks omvat de index van de inkomende nieuwe orders in de industrie volgens de FOD Economie. Er werd voor deze reeksen gekozen, omdat ze economisch relevant zijn, maandelijks en snel beschikbaar zijn. Bovendien bleek uit een econometrische analyse dat deze reeksen een betrouwbaar vooruitlopend karakter hebben.

De 18 maanden die deze indicator vooruitloopt op de referentiereeks lijkt relatief lang, maar deze tijdsperiode weerspiegelt vrij goed de tijd die verstrijkt voordat een prognose van de vraag concreet wordt, of voordat nieuwe bestellingen zich uiteindelijk vertalen in verkopen die in de btw-aangiften ingeschreven worden. In theorie kan de cyclus van de economische activiteit dus het voorwerp uitmaken van een prognose voor meer dan een jaar. Omdat we dit recente hulpmiddel voorzichtig wensen te gebruiken en omdat de laatste waarnemingen onzekerder zijn, doen we er goed aan ons in eerste instantie te concentreren op de verwachte evolutie voor het volgende kwartaal.

GRAFIEK 1: Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, NBB en eigen berekeningen.

Grafiek 1 geeft naast de conjuncturele cyclus van het gewestelijke bbp ook de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit weer, evenals de vooruitlopende indicator (vertraagd met 18 maanden) die erop anticipeert. In januari 2008 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de bbp-cijfers bijgewerkt. Daarom veranderen de conjunctuurcyclus van het gewestelijke bbp en de “gelijklopende” indicator in deze editie van de barometer gevoelig in vergelijking met de vorige edities.

We stellen vast dat de evolutie van de vooruitlopende indicator en van de “gelijklopende” indicator voor 2004 vrij goed overeenstemmen. De heropleving van de groei van het Brusselse bbp in de jaren 2000-2002 en de grote vertraging tot in 2004 worden duidelijk weergegeven. Volgens de conjunctuurcyclus van het gewestelijke bbp vond de heropleving in Brussel vroeger plaats (vanaf midden 2003), terwijl volgens de globale synthetische curve van de NBB de conjuncturele ommekeer zich op nationaal niveau pas rond 2005 begon af te tekenen. Deze duidelijke opleving van de Brusselse conjunctuur zou waarschijnlijk niet blijven duren, want vanaf midden 2005 daalt de “gelijklo-

pende” indicator opnieuw. Overeenkomstig de nationale bbp-ramingen kondigt het einde van 2006 zich eerder gematigd aan.

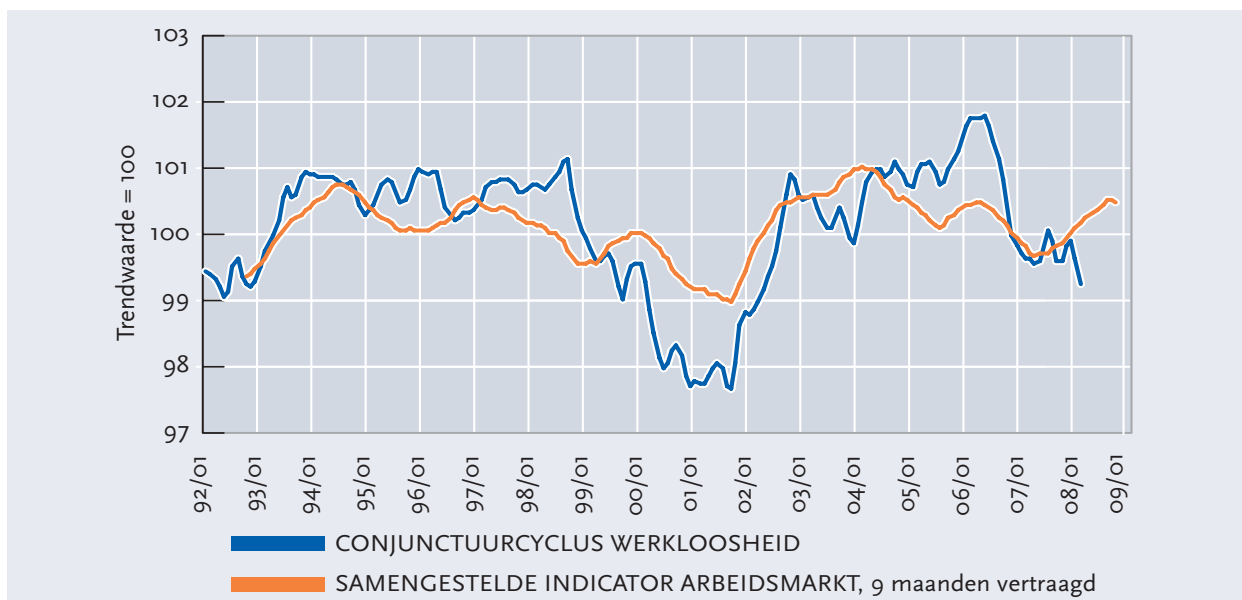
Op basis van de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit en de vooruitlopende indicator van de conjunctuur werd vanaf begin 2007 een opleving verwacht. Voor het hele jaar 2008 blijft de vooruitlopende indicator een stijgende tendens vertonen, zoals in de vorige versies van deze publicatie. Dit is waarschijnlijk de voorbode van een eerder gunstige conjunctuurperiode in Brussel de komende maanden. De Brusselse diensteneconomie zou immers later op de in 2008 verwachte nationale en internationale vertraging kunnen reageren. Op langere termijn, begin 2009, is evenwel een conjunctuurdaling mogelijk, zoals blijkt uit de vooruitlopende indicator. Want de kans bestaat dat de huidige, eerder ongunstige evolutie van de internationale context en misschien de moeilijke Belgische situatie de Brusselse economie uiteindelijk ongunstig beïnvloeden. Dit zou zich begin volgend jaar kunnen vertalen in een daling van de verkopen. We zullen deze mogelijke ommekeer moeten opvolgen in de volgende edities van de barometer.

1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator

Aan de hand van de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt kan men de conjuncturele evolutie van het aantal werkzoekenden in Brussel voorspellen. Het optimale voorspellende karakter wordt op negen maanden geraamd. De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt werd samengesteld op basis van twee reeksen die werden vereenvoudigd en gecorrigeerd op seizoensinvloeden. De eerste is de Federgon-index die een beeld geeft van de evolutie van de uitzendarbeid in België. De uitzendsector staat erom bekend dat hij rela-

tief snel reageert op schommelingen in de vraag naar werk. De tweede reeks is het aantal vacante betrekkingen die Actiris ontvangen heeft en zelf beheert. Dit aantal geeft ook een vroeg signaal van de evolutie van de vraag. De laatste gegevens die ingezameld werden voor de twee statistieken hebben betrekking op januari voor de Federgon-index en op februari voor het aantal vacante betrekkingen in eigen beheer van Actiris. De meest recente cijfers voor het aantal niet-werkende werkzoekenden in de analyse zijn voor februari 2008.

GRAFIEK 2: **Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

Bron : Actiris, Federgon en eigen berekeningen.

Grafiek 2 geeft de conjuncturele component van het aantal werkloze werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit gegeven wordt vergeleken met onze vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt met een vertraging van 9 maanden.

Deze laatste kondigt voor de komende maanden een toename van het aantal werklozen aan. Dit zou gedeeltelijk te verklaren zijn door de lichte daling van de interimactiviteit die we de voorbije maanden vaststellen. De Federgon-index weegt immers zwaar door in de berekening van onze vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt. Toch denken we dat deze voorspelde daling om twee redenen heel voorzichtig geïnterpreteerd moet worden. In de eerste plaats vertoont de conjunctuurcyclus van de werkzoekenden sinds enkele maanden duidelijke dalende tendens. Het vierde kwartaal 2007 werd gekenmerkt door een lichte daling van het aantal werk-

loze werkzoekenden. Deze afname heeft zich in januari en februari 2008 doorgezet, zelfs in hogere mate. Dit zou verklaard kunnen worden door de gunstige conjunctuur zoals voor 2008 voorspeld door de vooruitlopende indicator van de economische activiteit in Brussel. In de tweede plaats onderging de Brusselse arbeidsmarkt sinds 2006 grondige structurele wijzigingen, via het Plan voor de begeleiding en opvolging van werklozen, en de uitwisseling van vacatures tussen de drie gewestelijke tewerkstellingsdiensten.

Het lijkt ons dan ook verstandiger nu geen overhaaste conclusies te trekken uit deze voorspelling, maar de publicatie van de volgende statistieken over de Brusselse arbeidsmarkt af te wachten. De verwachting is dat deze waarschijnlijk een duidelijker beeld zullen geven van de evolutie van de conjunctuurcyclus van het aantal werkzoekenden in het Brussels Gewest.

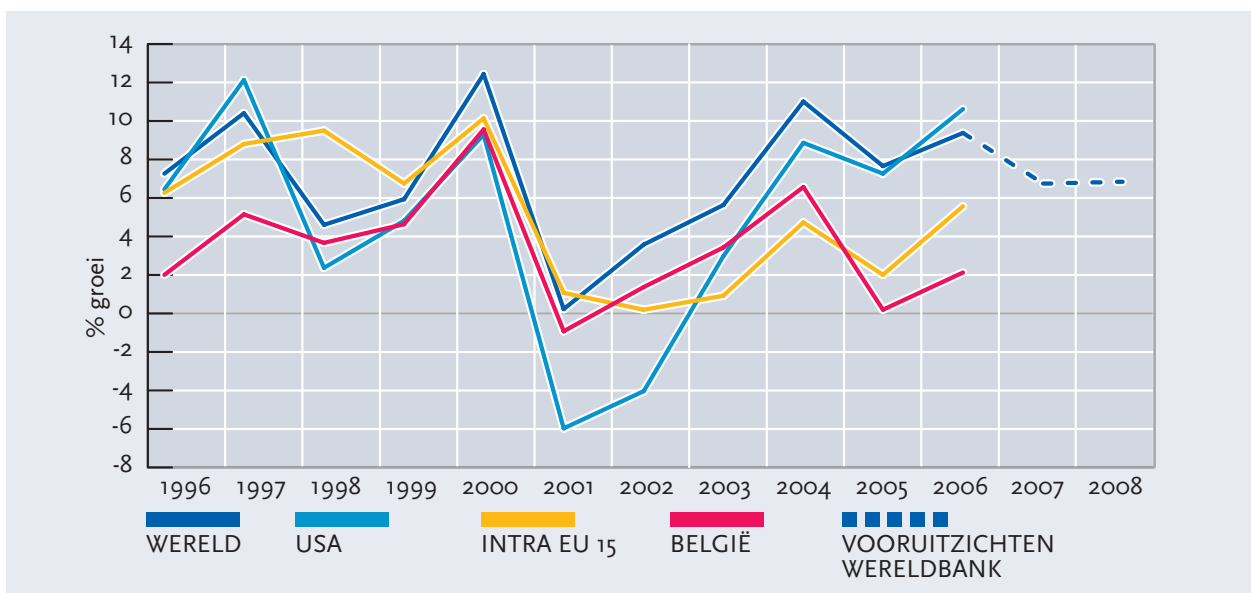
2. Boordtabel

2.1. Internationale context

Ondanks een duidelijke vertraging in de evolutie van de nationale bbp's tijdens het laatste kwartaal en neerwaartse herzieningen vanwege de verschillende internationale instellingen, kon de wereldgroei op het einde van 2007 globaal genomen bevredigend genoemd worden (4,9% volgens het IMF). Deze werd voornamelijk gestimuleerd door de opkomende landen, met China op kop, ondanks de nieuwe stijging van de grondstofprijzen en de onrust op de financiële markten. Het ziet er dus naar uit dat de gevolgen van de Amerikaanse crisis in de sector van de

hypothecaire kredieten met hoog risico voor 2007 beperkt zijn gebleven tot de Verenigde Staten. De VS hebben het vierde kwartaal 2007 buitengewoon slechte cijfers opgetekend: de Amerikaanse kwartaalgroei is brusk gedaald tot 0,6% tegenover 0,9% tijdens het vorige kwartaal. De indicatoren die betrekking hebben op deze periode maken melding van een achteruitgang van de consumptie en van de bouwsector. Als gevolg daarvan werd 2007 in de Verenigde Staten afgesloten met een duidelijke vertraging. De groei bedroeg slechts 2,2%, het zwakste cijfer van de voorbije vijf jaar.

GRAFIEK 3: Evolutie van de wereldhandel in reële termen, 1996-2007

Bron: Eurostat, Nationale Bank van België, WHO, Bureau of census, IMF

Op wereldniveau zijn de vooruitzichten evenwel nog somberder voor 2008. Het begin van het jaar werd gekenmerkt door grote onzekerheid over de totale gevolgen op wereldvlak van de Amerikaanse kredietcrisis, wat tot pessimisme stemde in de economische vooruitzichten. De omvang van de schade is erg moeilijk te meten, omdat er vele, onderling samenhangende factoren zijn die de situatie nog kunnen verslechteren zoals de besmetting van de vastgoedmarkt door de crisis, zware verliezen in de banksector, het verstrengen van de kredietnormen, gevolgen voor het volledige financiële systeem. De stijgende onzekerheid leidt tot besluiteloosheid bij de economische actoren en tot sterke volatiliteit op de financiële markten. Zo heeft het IMF zijn vooruitzichten naar beneden bijgesteld. Het verwacht in 2008 een wereldgroei van 4,1%, wat 0,3 punt minder is dan in zijn voorspellingen van oktober 2007. Bovendien is de kans groot dat deze groei blijft afnemen.

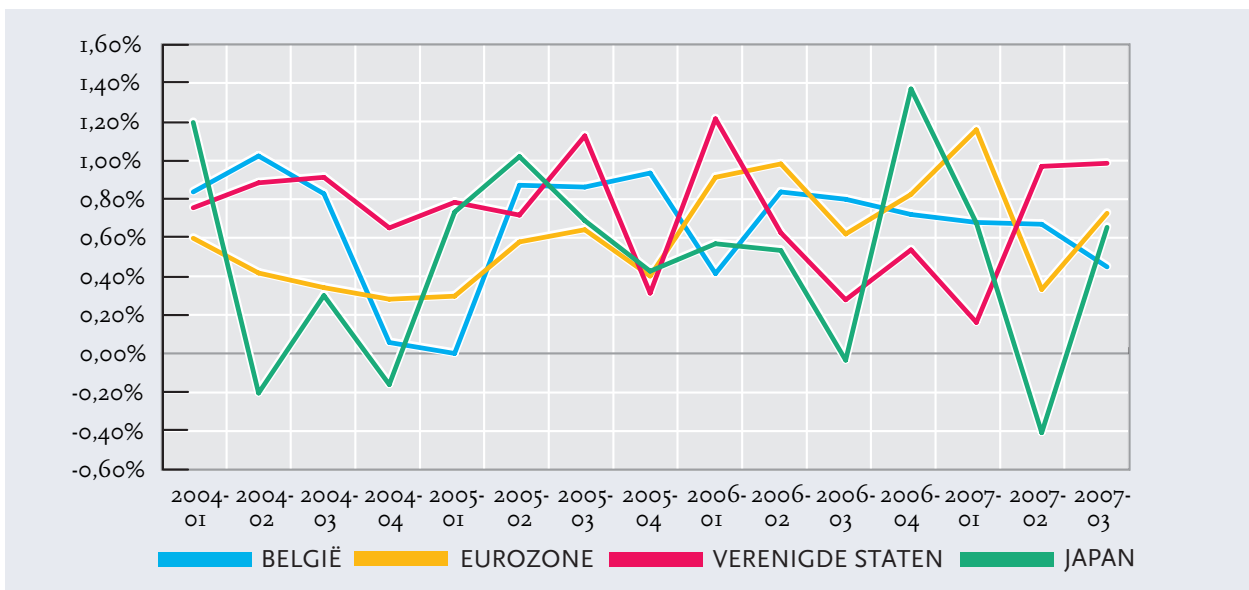
De Amerikaanse economie is er begin 2008 verder op achteruitgegaan. De activiteitsindicatoren blijven dalen en stemmen weinig hoopvol met betrekking tot de evolutie van het bbp op korte termijn. Toch, en ondanks de alarmerende persberichten, zouden de Verenigde Staten een recessie moeten kunnen vermijden, met name dankzij de ruim positieve bijdrage van de buitenlandse handel. De vooruitzichten wijzen op een vertraging van de groei in 2008, die 1,5%

zou bedragen. Er werd een “Policy mix” doorgevoerd om de economie opnieuw aan te zwengelen, via een vermindering van de richtrente door de Fed en de invoering door de regering-Bush van een begrotingsimpuls van meer dan 1% van het bbp.

In Japan is het bbp tot grote verbazing van de analisten gedurende het vierde kwartaal met 0,9% gestegen ten opzichte van het vorige kwartaal. Dit is het tweede opeenvolgende kwartaal van groei voor de tweede grootste economie van de wereld. Het Japanse bbp kende in het derde kwartaal 2007 een stijging van 0,3%, na een daling van 0,4% tijdens het tweede kwartaal. De jaargroei voor 2007 wordt op 2,1% geraamd: 0,9 punt hiervan is toe te schrijven aan de binnenlandse vraag via de productieve investeringen, en 1,2 punt aan de netto-uitvoer. Dit compenseerde ruimschoots de sterke terugval van de vastgoedinvesteringen naar aanleiding van een wetwijziging die tot vertragingen leidde in de toekenning van bouwvergunningen. Voor 2008 zou de groei in de buurt van 1,5% moeten liggen, tenzij de economische situatie in de VS nog zou verslechteren.

In Europa is de conjunctuurdaling nog relatief beperkt gebleven. Maar, te oordelen naar bepaalde indicatoren zoals de economische vertrouwensindex of de index van het zakenklimaat, ziet het er naar uit dat de vertraging van de Amerikaanse economie in

GRAFIEK 4: Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's*

* Kwartaal-op-kwartaalgroei in volumes, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten, referentiejaar 2000.

Bron: Eurostat

2008 een negatieve weerslag zal hebben op Europa. Waar de eurozone in 2006 een sterke bbp-groei kende (2,8%), is deze in 2007 licht gedaald tot 2,6%. Toch was dit de eerste keer sinds 2001 dat de bbp-groei hoger lag in de eurozone dan in de Verenigde Staten. Terwijl de Amerikaanse economie de gevolgen onderging van de vastgoedcrisis, werd de Europese economie ondersteund door een dynamische binnenlandse vraag. Dit neemt niet weg dat de groei van het bbp in de loop van het vierde kwartaal gedaald is tot 0,4% tegenover 0,7 tijdens het voorgaande kwartaal. Oorzaken zijn de wereldwijde financiële crisis, de vertraging van de Amerikaanse economie en de opflakking van de grondstofprijzen. Dit cijfer wijst op een onzekere toekomst voor 2008, al werd dit jaar feestelijk ingezet met de opname van Cyprus en Malta in de eurozone, die voortaan 15 leden telt. De laatste Eurostat-indicatoren stemmen ook al niet tot optimisme. De vertrouwensindex van februari, die de mening van de bedrijfsleiders weergeeft, heeft zijn laagste peil sinds december 2005 bereikt, namelijk 100,1 punten. De index die het zakenklimaat meet is er ook op achteruitgegaan. De groeivoorzichten zijn teruggebracht van 2,2% naar 1,8%. Onder druk van de stijgende olieprijs maar ook van de duurder wordende levensmiddelen, bereikte de inflatie het hoogste niveau sinds men in 1997 statistieken voor de eurozone begon op te maken (3,2%). De cijfers over de arbeidsmarkt zijn daarentegen bemoedigender. De werkloosheidsgraad bereikte in februari 2008 7,2%, het laagste niveau ooit.

China en andere opkomende landen hebben door hun toenemend belang een niet te verwaarlozen positief effect op de wereldeconomie. Ondanks een daling van de export kennen de opkomende en ontwikkelingslanden momenteel nog steeds een sterke expansie, met China en India nog altijd op kop. Deze landen profiteren van hun erg krachtige binnenlandse vraag, een gedisciplineerder macro-economisch beleid en, indien ze grondstoffen exporteren, van de prijsstijging van de energie- en voedselproducten. Volgens de laatste vooruitzichten van het IMF zou de groei in de opkomende en ontwikkelingslanden er echter op achteruitgaan, namelijk van 7,8% in 2007 naar 6,9% in 2008.

In de huidige situatie, die gekenmerkt wordt door een versnelling van de inflatie maar ook door een vertraging van de economische groei, staan de centrale ban-

ken (vooral de ECB, de Federal Reserve en de Bank of England) voor een dilemma. De richtrentes verminderen kan de economie doen opleven, maar om de inflatie tegen te gaan zouden ze echter opgetrokken moet worden.

In de Verenigde Staten maakt de Federal Reserve (Fed) zich momenteel meer zorgen over een eventuele recessie dan over een versnelling van de inflatie. Daarom heeft ze ervoor geopteerd haar herfinancieringspercentage te verlagen. Zo is de Amerikaanse richtrente van 5,25% in september 2006 gedaald tot 3%, een lager niveau dan in de eurozone. In de loop van januari en februari is de Fed, in een context van beurscrisis en angst voor een recessie, tweemaal tot een verlaging overgegaan in minder dan een week tijd. De eerste aanpassing vond onverwachts plaats en bedroeg 0,75 punt. Het gaat om de grootste renteverlaging in 26 jaar. De Bank of England is dezelfde weg ingeslagen, maar trad minder drastisch op.

De Europese Centrale Bank (ECB) streeft in de eerste plaats naar prijsstabiliteit, wat gedefinieerd wordt als een inflatie die onder de 2% blijft. Veeleer dan een daling van de groei vreest de ECB in de huidige context een inflatiespiraal, als gevolg van de loonsverhogingen onder Europese syndicale druk. Ze heeft meermaals herhaald dat de inflatiespanningen meer dan waarschijnlijk tijdelijk zijn, en ze roept de sociale partners dan ook op om gematigde loonakkoorden te sluiten. Bovendien heeft de instelling in Frankfurt voor het status-quo geopteerd, ondanks internationale druk om de Fed te volgen. De voornaamste richtrente blijft dus gehandhaafd op 4% en dit ondanks het risico van een vertraging van de economie. Maar omdat de onzekerheid zo groot is, heeft de ECB eind februari voor het eerst de mogelijkheid overwogen om in de nabije toekomst haar rentevoeten te verlagen, indien de impact van de Amerikaanse financiële crisis op de economie van de eurozone te groot zou worden. Het dilemma waarmee de ECB momenteel geconfronteerd moet worden, werd midden maart perfect geïllustreerd. Naar aanleiding van de verscherpte financiële crisis heeft ze immers 60 miljard euro aan liquiditeiten op drie maanden in de markt gepompt, in het kader van een gecoördineerde actie van de voornaamste centrale banken van de ontwikkelde landen (de Fed, de ECB en de Britse, Canadese en Zwitserse centrale bank). Deze operatie was te vergelijken met die van december 2007.

TABEL 1: De evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de Euro

US dollars per Euro		
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2007-09	1,3896	1,4179
2007-10	1,4227	1,4447
2007-11	1,4684	1,4761
2007-12	1,4570	1,4721
2008-01	1,4718	1,4870
2008-02	1,4748	1,5167

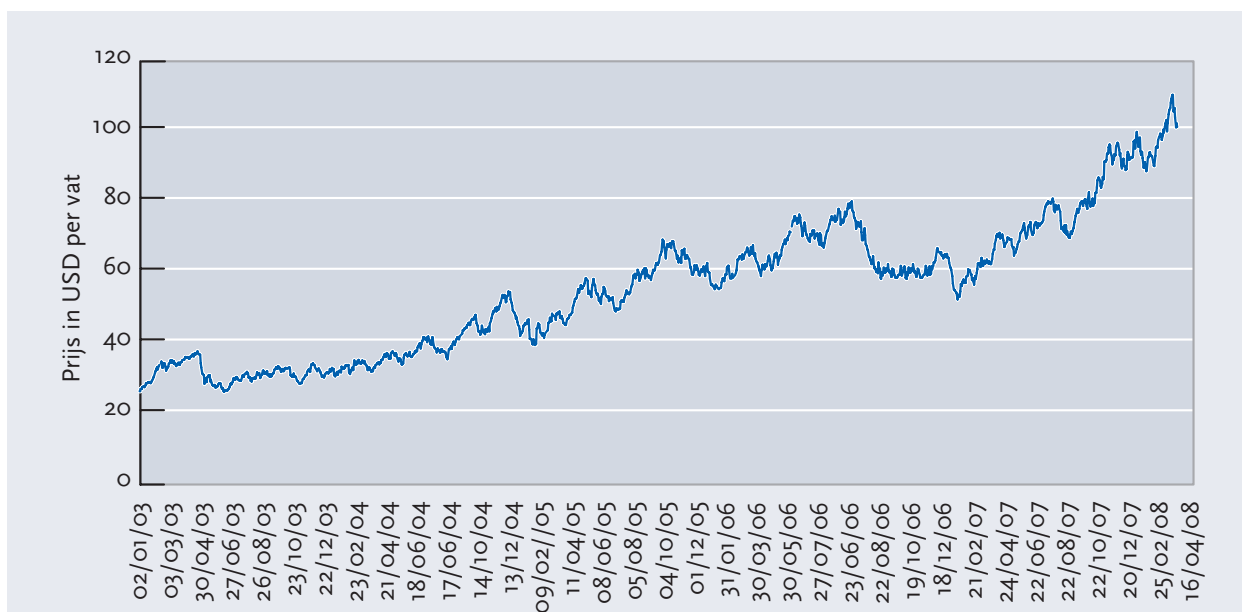
Bron :ECB.

De wisselkoers van de Amerikaanse dollar tegenover de euro wordt weergegeven in tabel 1. Sinds midden november 2005 is de dollar onophoudelijk gedaald. Dit wijst op de malaise in de Amerikaanse economie, die gekenmerkt wordt door een grote overheidsschuld en een groot handelstekort, en getroffen wordt door een diepe financiële crisis. Bij elk negatief bericht over de gezondheidstoestand van de Amerikaanse economie wint de Europese munteenheid aan terrein op de dollar. Ze wordt hierbij ondersteund door de groei-

ende kloof tussen de Amerikaanse rentevoeten en die van de eurozone. Op deze manier heeft de euro herhaaldelijk haar eigen record gebroken. De symbolische grens van 1,5 dollar voor 1 euro waarvan sprake in de vorige barometer werd eind februari bereikt. Op het moment dat deze barometer gepubliceerd wordt, bedraagt de wisselkoers van de euro 1,5796 dollar¹. Wat de evolutie betreft, is de eenheidsmunt sinds de invoering 10 jaar geleden 29% in waarde gestegen. In vergelijking met de slechtste score in oktober 2000, toen een euro 0,8230 dollar waard was, is de munt met 82% gestegen. Merk op dat de Verenigde Staten er in 2007 voor het eerst in 6 jaar tijd in geslaagd zijn hun handelstekort terug te dringen. Voor sommige waarnemers is dit een voorteken dat pleit voor een versteviging van de dollar.

De instorting van de dollar ten opzichte van verschillende munteenheden heeft bijgedragen tot de stijging van de grondstofprijzen. Een zwakkere dollar maakt grondstoffen in dollar aantrekkelijker voor beleggers die met andere munteenheden kopen. Bovendien kende deze specifieke markt een toevloed van speculanten die de volatiliteit van de beurzen ontvluchtten.

GRAFIEK 5: Evolutie van de prijs van de ruwe olie

Bron: U.S. Department of Energy, Energy Information Administration

Zoals blijkt uit grafiek 5 is de olieprijs (Brent Noordzee) het afgelopen decennium blijven stijgen, ondanks enkele conjunctuurdalingen. Op kortere termijn is 2008 heel slecht gestart. Begin januari

bereikte de olieprijs een nieuw record, met 98,45 USD per vat. Daarna is de prijs in de loop van de maand opnieuw gedaald door de vrees voor een verslechtering van de economische situatie in de

¹ Op 28 maart 2008.

Verenigde Staten in 2008. Deze adempauze heeft niet lang geduurd, want begin februari zijn de prijzen van olie en aardgas opnieuw de hoogte ingeschoten door de toevloed van speculanten op de grondstoffenmarkten. Deze periode werd bovendien gekenmerkt door een toename van de geopolitieke spanningen, via een opflakking van het geweld in Nigeria (de grootste producent van ruwe olie in Afrika), juridische geschillen tussen oliereus

ExxonMobil en Venezuela en aanhoudende onlusten aan de Turks-Iraakse grens. Ten slotte heeft de OPEC tijdens haar vergadering van 5 maart besloten om de productie te handhaven op 29,67 miljoen vaten per dag, dit ondanks internationale druk om het aanbod op te trekken en zo scherpe prijsstijgingen tegen te gaan. In de volgende weken, bereikte een vat Brent het historische niveau van 109,16 USD.

2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen

De bbp-groei in België zou voor 2007 gemiddeld 2,7% moeten bereiken volgens de laatste vooruitzichten van het Federaal Planbureau (FPB) in naam van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR)² (tabel 2). Maar door de onzekere factoren, zoals de kredietcrisis in de Verenigde Staten en de moeilijke politieke context, zou er een vertraging optreden. Het FPB voorziet voor 2008 dan ook een groei van het bbp met 1,9%.

Volgens de economische begroting van 11 januari 2008 van het INR zou de groei van de export maar heel licht dalen (4,5% in 2008 tegenover 4,6% in 2007). Maar de binnenlandse vraag, die in 2007 heel dynamisch was (2,9%), zou in 2008

zowel bij de consumenten als bij de ondernemingen duidelijk verzwakken (2,1%). De koopkracht van de particulieren werd in 2007 immers ondersteund door de nieuw gecreëerde jobs, de loonsverhogingen en de toename van de inkomsten uit vermogen. Dit gunstige economische klimaat heeft de drie eerste kwartalen van 2007 de uitgaven van de gezinnen gestimuleerd, waardoor er minder gespaard werd. In 2008 zou de groei van de koopkracht afgeremd worden door de daling van de jobcreatie en de versnelling van de inflatie. De investeringen van hun kant zouden in 2008 de bbp-groei nog steeds overtreffen, maar wel een duidelijke daling vertonen ten opzichte van 2007 (7% in 2007 tegenover 3,4% in 2008).

TABEL 2: Jaarlijkse groeipercentages van het BBP in volumes: vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de EU-15

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	België	EU-15
2000	3,5	3,7	3,8
2001	1,9	0,8	1,9
2002	3,4	1,5	1,1
2003	0,3	1,0	1,2
2004	2,5 (0,5)	3,0	2,3
2005	2,7 (1,1)	1,7	1,7 (0,1)
2006		2,8	2,8
2007(e)		2,7	2,6 (-0,1)
2008(e)		1,9 (-0,2)	2,2

(e) Schattingen. Tussen haakjes: verschil met de vorige barometer.
Bron : Eurostat, INR, NBB.

² Economische begroting, Economische vooruitzichten 2008, Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), 11 januari 2007.

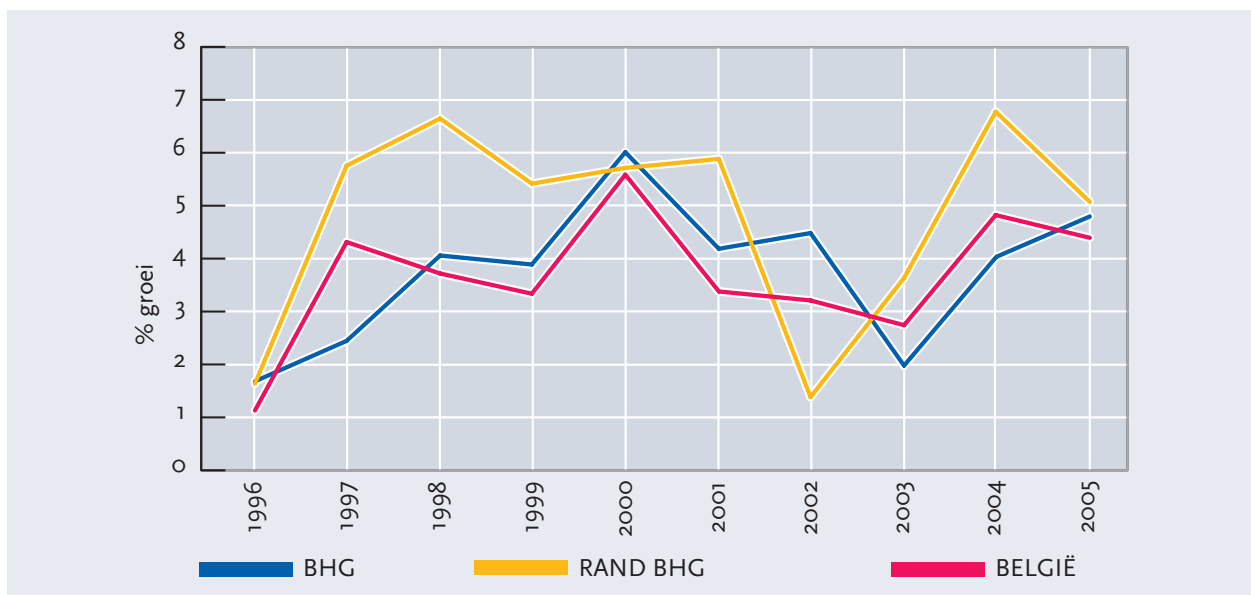
De evolutie van de Belgische economie volgt door- gaans het Europese conjunctuurschema, omdat ons land een groot deel van zijn inkomsten uit de export haalt, die in grote mate bestemd is voor de andere lidstaten van de Europese Unie. De bbp-ramingen in volume van de EU-15 werden eveneens herzien. Zoals blijkt uit tabel 2 zouden de Europese resultaten in 2008 beter moeten zijn dan de Belgische.

Wat het bbp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, publiceerde het INR nieuwe waarnemingen voor 2004 en 2005 in januari. De groei van het bbp tegen lopende prijzen bleek in 2005 uiteindelijk beter te zijn (4,6%) dan gemiddeld in het land (4,2%). Door haar hoofdzakelijk tertiaire

sectorstructuur lijkt de Brusselse economie bovendien minder gevoelig te zijn voor de prijsstijgingen die in 2005 opgetekend werden. Als gevolg daarvan kende het gewest een veel hogere groei van zijn bbp tegen constante prijzen (2,7%) dan het land in zijn geheel (1,7%) (zie tabel 2).

Het verschil tussen het conjunctuurprofiel van het gewest en dat van het land in zijn geheel is waarschijnlijk toe te schrijven aan de specifieke sectorale kenmerken van Brussel. Zo kende Brussel in 2001 en 2002 een hoger groeitempo dan de rest van België (zie grafiek 6). In 2003 is de Brusselse toegevoegde waarde sterk gedaald, en ze heeft zich niet zo goed hersteld in 2004. Maar vanaf 2005 zien we een licht herstel op jaarbasis.

GRAFIEK 6: Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België

* De rand omvat Vlaams Brabant en Waals Brabant

Bron : INR.

Zoals we reeds aangaven in de vorige uitgaven van deze barometer, is de groei van de Brusselse rand de voorbije jaren globaal gezien groter dan die van het Brussels Gewest in de strikte zin en zelfs dan die van het land (grafiek 6). We herinneren eraan dat de centrale functie van Brussel het strikte gewestelijke grondgebied overschrijdt. De grensarrondissementen van het Brussels Gewest, namelijk Leuven, Halle-Vilvoorde en Nijvel, beschikken over grotere ruimtes en kunnen dus plaats bieden aan een meer industriële

productie. Door deze bijzondere situatie hebben zij een meer uitgesproken groeiprofiel en kennen ze de laatste jaren een enorme uitbreiding. Maar, hoewel de groei van de rand in 2005 groter is dan in Brussel en in België, wordt er enkel in Brussel geen daling opgetekend. Grafiek 6 toont aan dat de groei van de toegevoegde waarde van de twee provincies Brabant tegen lopende prijzen in 2005 5% bedroeg, die van België 4,4% en die van Brussel 4,8% (tegenover respectievelijk 6,8%, 4,9% en 4,1% in 2004).

• Inflatie

TABEL 3: Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen

	Index (2004 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)
2007-07	106,6	1,4
2007-08	106,4	1,1
2007-09	106,5	1,5
2007-10	107,1	2,2
2007-11	108,1	2,9
2007-12	108,4	3,1
2008-01	108,8	3,5
2008-02	109,6	3,6
2008-03 (e)	110,0	4,0
2008-04 (e)	110,1	3,6
2008-05 (e)	110,2	3,8
2008-06 (e)	110,3	3,9

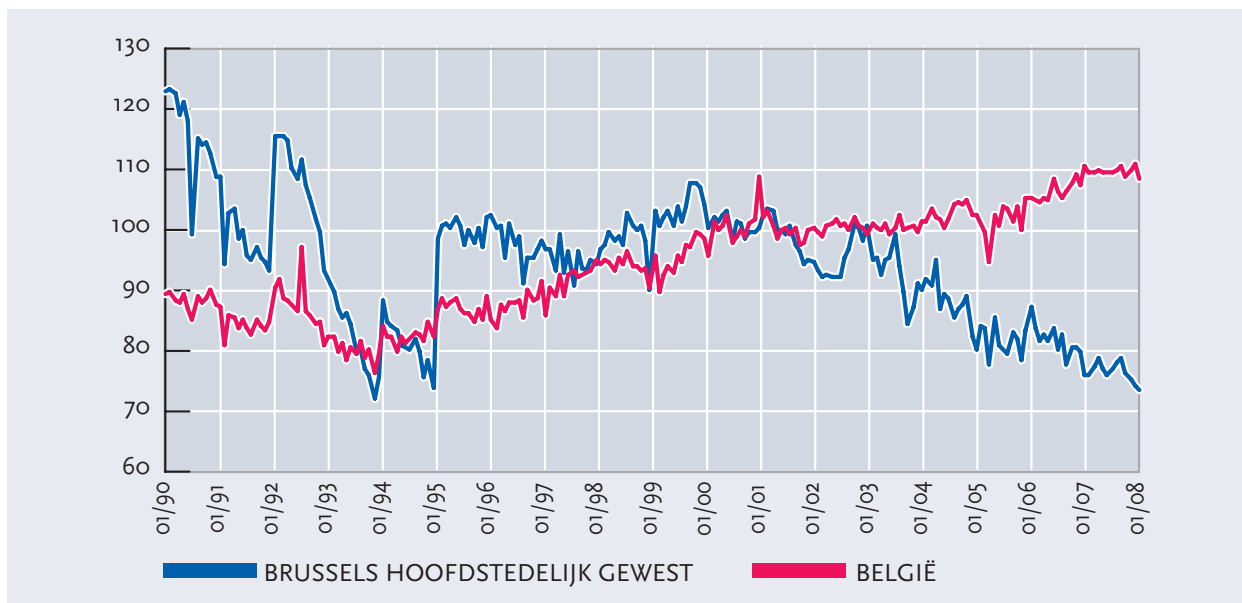
(e) Schattingen
Bron : Federaal Planbureau.

De gewestelijke gegevens over de prijzen worden doorgaans overgenomen van nationale statistieken, rekening houdend met de beperkte omvang van het Belgische grondgebied, de economische stromen die de diverse gewesten doorkruisen en de gemeenschappelijke indexeringsmechanismen. Sinds de publicatie van de economische begroting van 11 januari 2008 werden de inflatievooruitzichten voor 2008 opwaarts herzien. De inflatie is dit jaar versneld in België. Op basis van de maandelijkse vooruitzichten zou de jaarlijkse inflatievoet immers 3,5% bedragen in 2008 tegenover 1,8% in 2007. Zoals we eerder gezien hebben, heeft dit te maken met de prijsstijgingen van de energie- en voedingsproducten. In december 2007 werd de spilindex overschreden en het FPB voorziet dat dit in april 2008 opnieuw zal gebeuren. De NBB legt in haar analyse van de evolutie van de inflatie in België uit dat de indexeringsmechanismen maar met enige vertraging effect hebben, zodat deze inflatieversnelling zich op korte termijn vertaalt in een daling van de koopkracht.

2.3. De Brusselse economie

• Industriële productie

GRAFIEK 7: Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (index 2000=100)

Bron : FOD Economie-ADSEI.

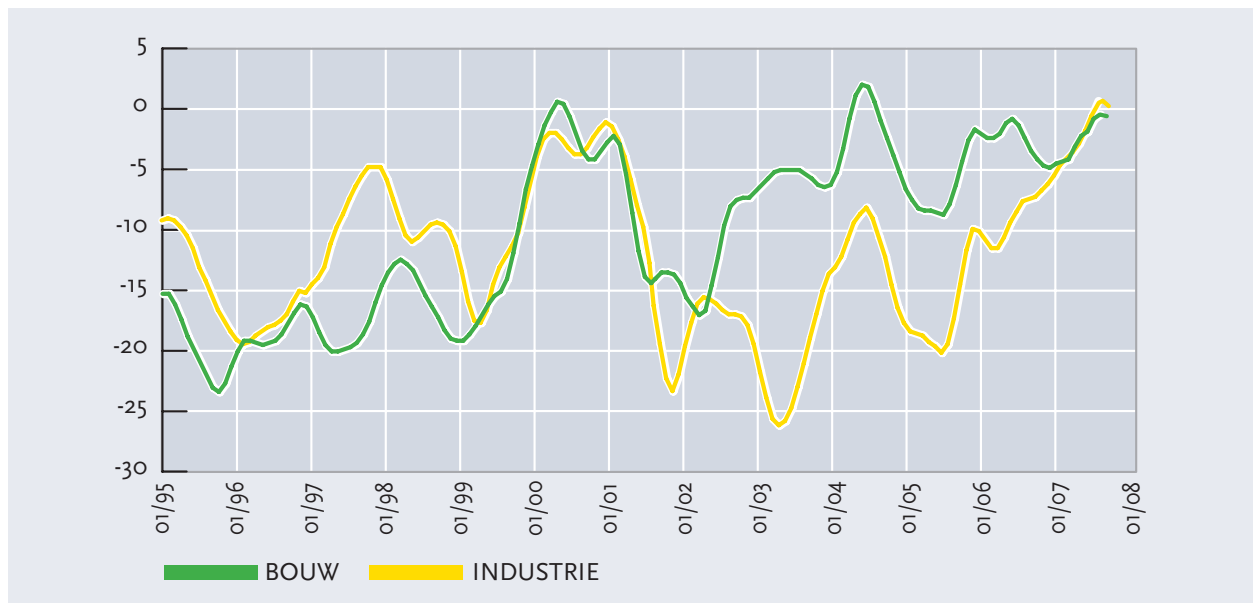
Het stedelijke karakter van het Brussels Gewest maakt het in vergelijking met de andere gewesten minder geschikt voor industriële ontwikkeling. De verschillen tussen het Brussels Gewest en de rest van het land blijken overigens uit verschillende statistische indicatoren, zoals de bijdrage van de industrie aan de gewestelijke bbp-groei (cf. hierna tabel 12) of de industriële productie-index (grafiek 7). Bepaalde industrietakken die de voorbije jaren sterk gegroeid zijn, zoals de chemische sector, zijn immers minder vertegenwoordigd in Brussel.

Vanaf midden 2005 zien we een opleving van de industriële productie in België. Hoewel de conjuncturele productiecyclus er ook in Brussel op vooruitgaat gedurende deze periode, is door de erg negatieve onderliggende tendens niet meer dan een stabilisering van het industriële productieniveau mogelijk, en dit tot het tweede semester van 2006, zoals blijkt uit grafiek 7. Deze grafiek geeft de indexen van de industriële productie voor België en voor Brussel, zoals gepubliceerd door de FOD Economie. Eind 2006 was er dan nog de herstruc-

turering van de activiteiten van de onderneming VW (nu Audi Brussels) in Vorst. De Brusselse index stond begin 2007 dan ook op het laagste peil. Na een zekere opleving op het einde van het tweede en het begin van het derde kwartaal werd het einde van 2007 gekenmerkt door een nieuwe daling van de conjunctuurcyclus van de industriële productie in Brussel. Zo verloopt de evolutie in Brussel sinds begin 2007 globaal genomen parallel met de nationale evolutie van de index.

Toch blijft het vertrouwen van de Brusselse industriële ondernemers globaal genomen een stijgende tendens vertonen, ook al was hier in oktober 2007 een daling merkbaar. Sinds juli 2007 is de cijferwaarde van de synthetische curve van de verwerkende nijverheid zelfs positief. Dat is sinds september 2007 ook het geval voor de curve van de bouwnijverheid. Het vertrouwen van de Brusselse ondernemers heeft overigens weinig te lijden gehad van de productiedaling van eind 2006, zoals blijkt uit grafiek 8, waarvan de gegevens afkomstig zijn van de conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België (NBB).

GRAFIEK 8: Conjuncturenquête van de verwerkende nijverheid en van de bouw in het BHG*

Bron : NBB
* Seizoensgezuiverde en afgevlakte reeks

Zowel in de verwerkende nijverheid als in de bouwsector zien we het nieuwe vertrouwen dat kenmerkend was voor de sterke groeiperiode

2000-2001, de dalperiode van 2002 tot 2004 en de hierboven aangehaalde heropleving vanaf het tweede semester van 2005.

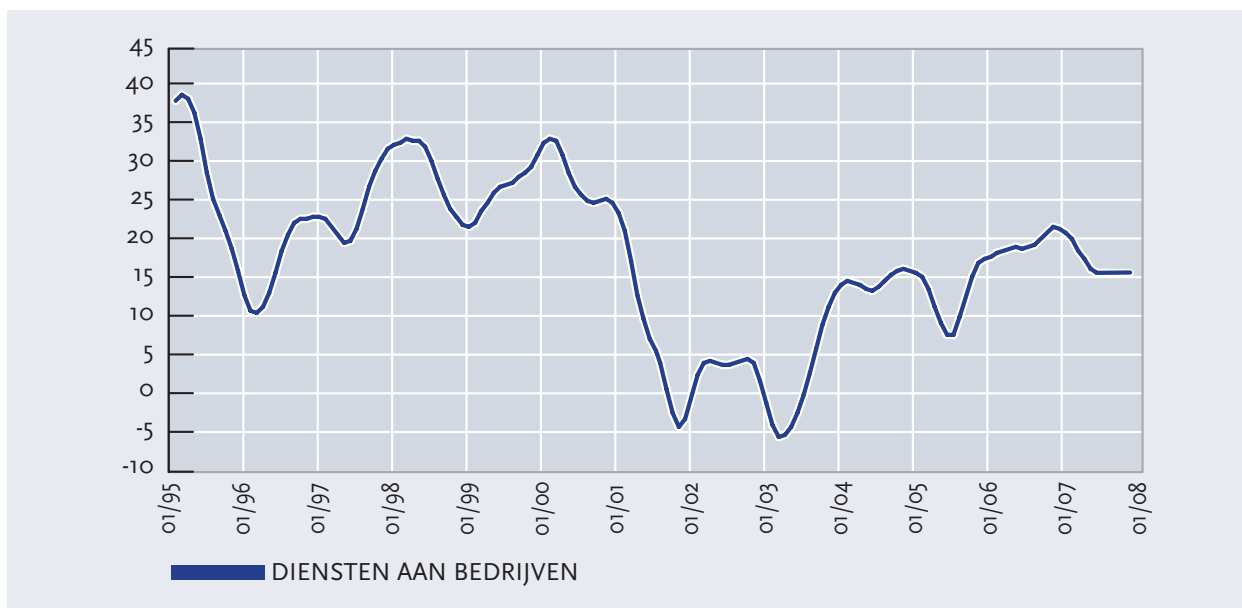
• De diensten: nieuwe gegevens over het vertrouwen van de ondernemingen

In tegenstelling tot de industrie vertoont de tertiaire activiteit in Brussel een stijgende tendens. De vorige versies van de conjunctuurbarometer toonden dit aan. Daarbij werd ook onderstreept dat de conjunctuurschommelingen (gekoppeld aan de omzetstatistieken) minder uitgesproken waren in de diensten dan in de industrie en dat ze niet noodzakelijk samenvielen. Nu kunnen we deze conjunctuuranalyses aanvullen met informatie over het vertrouwen van de bedrijfsleiders.

Grafiek 9 geeft de op seizoensinvloeden gecorrigeerde en vereenvoudigde resultaten van de conjuncturenquête van de NBB voor de diensten. Opdat deze enquête een goed beeld zou geven van het vertrouwen van de ondernemingen van

het Brussels Gewest, heeft het BISA aan de NBB gevraagd het aantal ondervraagde personen in de hoofdstad te verhogen. In het eerste semester 2007 werd er werk gemaakt van een uitbreiding van de steekproef. Zoals in de nationale enquête zijn het de ondernemers van de sector zakelijke dienstverlening die ondervraagd worden. We herinneren eraan dat de zakelijke dienstverlening, samen met de financiële bemiddelingsdiensten, het grootste aandeel van de toegevoegde waarde in de marktsector van Brussel vertegenwoordigt. Het is ook een van de vijf sectoren die opgenomen is in de samenstelling van de "gelijklopende" indicator van de economische activiteit, waarvan sprake in het eerste hoofdstuk.

GRAFIEK 9: Conjuncturenquête van de bedrijfstak dienstverlening aan de bedrijven in het BHG*

* Seizoensgezuiverde en afgevlakte reeks
Bron : NBB

Zoals we reeds aangaven in de vorige editie van de barometer, leveren de antwoorden van de ondernemers uit deze sector een positieve samenvattende score op die beduidend hoger ligt dan in de industrie. De curve bereikt niet de hoge niveaus die ze op het einde van de jaren 90 en in het begin van de jaren 2000 vertoonde. Toch lijkt het vertrouwen van de ondernemingen omgeslagen vanaf midden 2005, evenals de conjunctuurcyclus van de omzet

van deze sector die is opgenomen in de indicator van de economische activiteit. Deze verhoging zou een kleine knauw gekregen hebben in de loop van 2006, en na een piek in november zou het jaar afgesloten zijn op een eerder negatieve noot. De daling van het ondernemersvertrouwen zou evenwel vertraagd zijn vanaf het tweede kwartaal van 2007 en zou zich rond 15,3 stabiliseren voor de periode van juli tot oktober 2007.

2.4. Arbeidsmarkt

• Interne werkgelegenheid

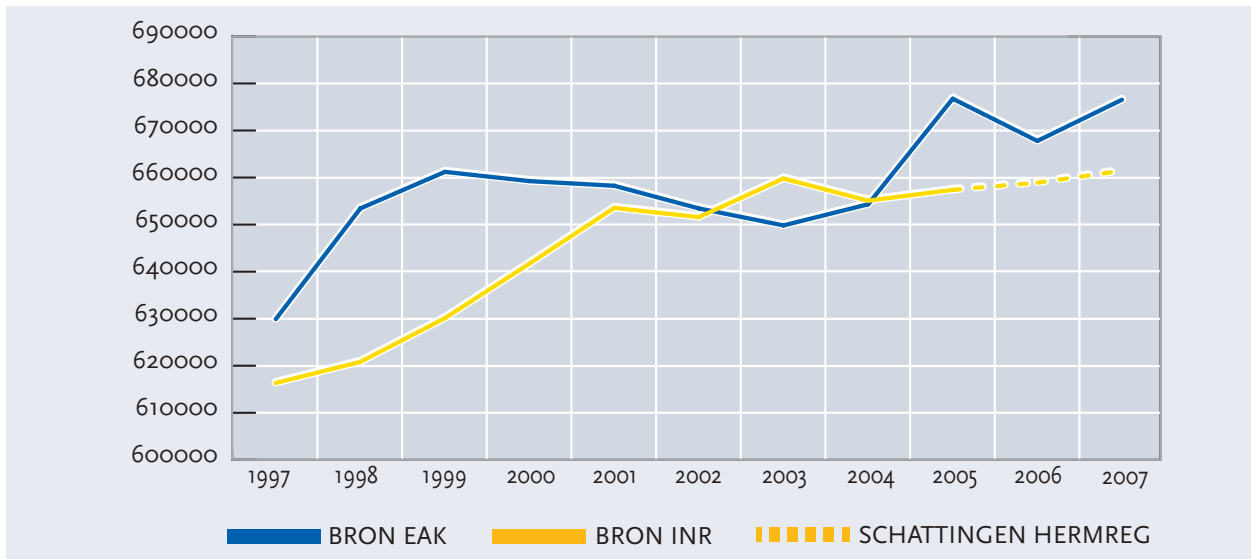
TABEL 4: Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2003	4 070 419 (0,01)	649 273 (-0,55)
2004	4 139 174 (1,69)	653 808 (0,70)
2005	4 235 310 (2,32)	676 590 (3,48)
2006	4 262 883 (0,65)	667 495 (-1,34)
2007*	4 358 351 (2,24)	676 421 (1,34)

* Gemiddelde van het laatste kwartaal 2006 en de eerste drie kwartalen 2007

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK)

GRAFIEK 10: Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI (EAK).

Tabel 4 en grafiek 10 geven de evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid in België en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over de voorbije tien jaar. Deze indicator weerspiegelt het aantal effectieve banen die gecreëerd zijn door de economische activiteit in het gewest, en die al dan niet door Brusselaars worden ingenomen.

Ondanks opmerkelijke verschillen tussen de verschillende bronnen zien we een sterke groei van de effectieve tewerkstelling tijdens de tweede helft van de jaren 90 en een lichte achteruitgang in het begin van de jaren 2000. De resultaten van de enquête naar het personeelsbestand van de ADSEI geven een nieuwe groeiperiode aan tussen 2004 en 2007. De HERMREG-vooruitzichten gaan in dezelfde richting, zij het in mindere mate.

De stijgende tendens van de tewerkstelling in Brussel lijkt bovendien te worden bevestigd door specifieke enquêtes van het HR-consultancybureau SD WORX en van het rekruteringsbureau Manpower. Volgens de eerste enquête in 2007 zou de structurele tewerkstelling³ bij de kmo's in Brussel met 5,1% gestegen zijn (tegenover 3,5% op nationaal niveau). Op kortere termijn zou het tweede kwartaal 2008, volgens de Manpower Barometer voor de tewerkstellingsvooruitzichten⁴, gekenmerkt worden door een positieve rekruteringsactiviteit voor het 19^e kwartaal op rij. Na de uitzuivering van de seizoenvariëaties bedraagt de zogenaamde Nettotewerkstellingsprognose⁵ 13%. Deze prognose ligt iets hoger dan in het eerste kwartaal van 2008 (+4 punten) maar lager dan vorig jaar (-6 punten).

³ Dit is volgens hun eigen definitie de tewerkstelling zonder uitzendarbeid en jobstudenten.

⁴ De Manpower Barometer voor de tewerkstellingsvooruitzichten is gebaseerd op een representatieve steekproef van 776 werkgevers in Brussel, Vlaanderen en Wallonië. De indexen worden geraamd op basis van het antwoord op deze vraag: "Hoe zal de totale werkgelegenheid in uw onderneming zich het komende kwartaal - dus tot het einde van juni 2008 - ontwikkelen ten opzichte van het huidige kwartaal?"

⁵ De Nettotewerkstellingsprognose is de leidraad doorheen de Manpower Barometer. De waarde stemt overeen met het verschil tussen het percentage werkgevers die een stijging van hun personeelsbestand verwachten en het percentage werkgevers die een daling verwachten. Het gaat dus om een nettosaldo dat positief of negatief kan zijn (Manpower Barometer, tweede kwartaal 2008).

TABEL 5: Werkgelegenheid in het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest volgens regio van herkomst van de werknemers (op basis van enquêtes)

	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in het BHG	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Vlaanderen	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Wallonië
2003	298 541 (45,98%)	223 714 (34,46%)	127 018 (19,56%)
2004	309 357 (47,32%)	219 382 (33,55%)	125 069 (19,13%)
2005	312 591 (46,20%)	235 536 (34,81%)	128 463 (18,99%)
2006	311 403 (46,65%)	229 705 (34,41%)	126 387 (18,93%)
2007*	320 042 (47,31%)	234 832 (34,72%)	121 546 (17,97%)

* Gemiddelde van het laatste kwartaal 2006 en de eerste drie kwartalen 2007
Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK), eigen berekeningen.

Tabel 5 geeft een beeld van de verdeling van de interne werkgelegenheid in het Brussels Gewest volgens de woonplaats van de werknemers. Op basis van voorlopige gegevens voor 2007 nemen de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 320.042 van de 676.421 beschikbare banen in. Dit betekent dat meer dan een baan op twee wordt ingenomen door werknemers die afkomstig zijn

uit het Waals en het Vlaams Gewest (53%). We moeten evenwel opmerken dat het Brussels Gewest het gewest is met de hoogste mobiliteitsgraad (dit is het aandeel van de tewerkgestelde bevolking dat in het gewest woont en in een ander gewest werkt). In 2006 bedroeg deze 14,5% tegenover 9,7% voor het Vlaams Gewest en 13,3% voor het Waals Gewest.

• Tewerkstellingsgraad

TABEL 6: Vergelijking van de werkgelegenheidsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar

	EU-15	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	64,2	59,9	54,5
2003	64,4	59,6	53,2
2004	64,8	60,3	54,1
2005	65,4	61,1	54,8
2006	66,2	61,0	53,4
2007*	66,8	61,9	54,4

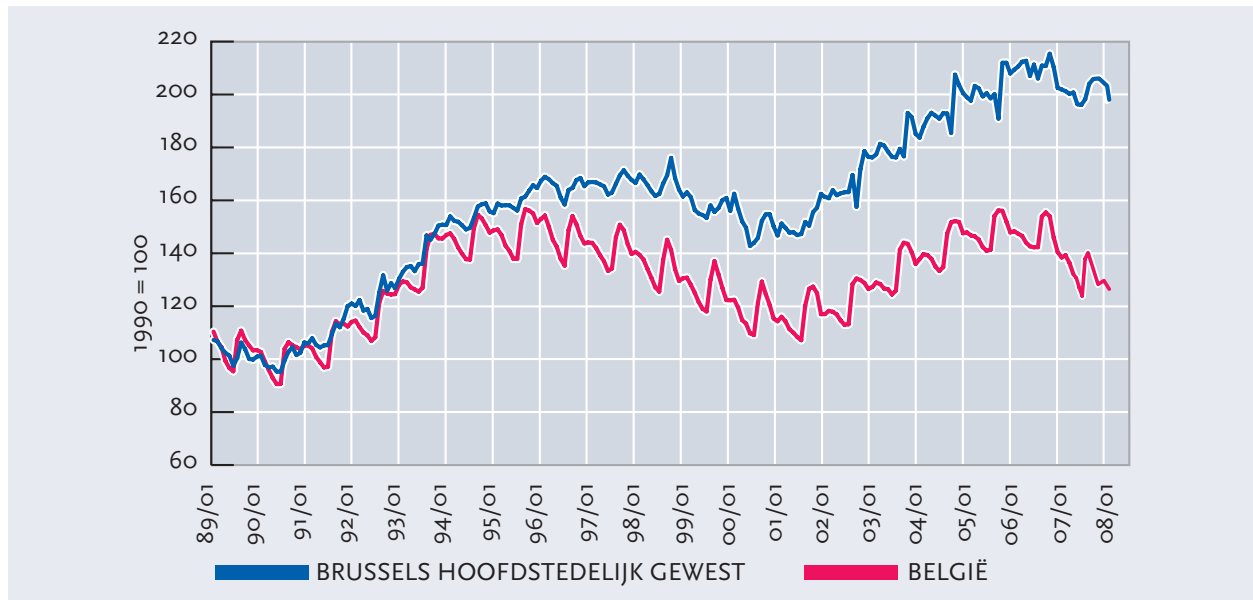
* * Gemiddelde van het laatste kwartaal 2006 en de eerste drie kwartalen 2007
Bron: Eurostat en FOD Economie-ADSEI

In 2000 werd op de Europese top in Lissabon een doelstelling vastgelegd voor de tewerkstellingsgraad tegen 2010, namelijk 70% van de leeftijdsgroep van 15 tot 64 jaar. In 2007 werd deze doelstelling volgens onze voorlopige ramingen niet gehaald, noch door België noch door het gewest. België lijkt overigens geleidelijk aan dich-

ter bij de Europese norm te komen, maar voor het Brussels Gewest liggen de zaken moeilijker. Aangezien de schommelingen in de bevolking op actieve leeftijd vrij goed overeenstemmen met die van de werkende beroepsbevolking, kan de tewerkstellingsgraad per definitie geen positieve evolutie kennen.

• Werkloosheid

GRAFIEK 11: Index van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (1990 = 100)

Bron : Actiris

TABEL 7: Aantal niet-werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2006-I	587 760	98 291
2006-II	573 307	97 074
2006-III	621 764	98 504
2006-IV	570 214	95 062
2007-I	547 034	93 122
2007-II	511 873	91 313
2007-III	553 870	95 323
2007-IV	517 058	94 927

Bron : Actiris.

TABEL 8: Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2006-I	12,3%	21,4%
2006-II	12,0%	21,0%
2006-III	13,0%	21,4%
2006-IV	11,9%	20,7%
2007-I	11,4%	20,3%
2007-II	10,7%	19,9%
2007-III	11,5%	20,8%
2007-IV	10,8%	20,7%

Bron : Actiris.

Zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als meer algemeen in België werd het laatste kwartaal 2007 gekenmerkt door een lichte daling van het aantal werkloze werkzoekenden. Gemiddeld telde het Brussels Gewest 94.927 werkloze werkzoekenden, wat een daling van 0,42% betekent ten opzichte van het vorige kwartaal. Het aantal langdurig werklozen (meer dan een jaar) is gunstig geëvalueerd: tijdens het kwartaal werd een daling met 1% opgetekend.

Aan de hand van deze laatste cijfers kunnen we de balans van 2007 opmaken. In vergelijking met 2006 daalde het aantal werkloze werkzoekenden met 3,5% (tot 93.671 personen). Deze daling was meer uitgesproken voor de categorie werkzoekenden van minder dan 25 jaar: hun aantal is met 1.311 eenheden of 8,0% afgenomen ten opzichte van 2006. Ondanks deze positieve noot blijft het aantal werklozen jonger dan 25 in het Brussels Gewest relatief hoog, wat begin 2008

TABEL 9: Werkloosheidsgraad*
(op basis van enquêtes)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	7,6%	14,7%
2003	8,2%	15,7%
2004	8,5%	15,9%
2005	8,5%	16,5%
2006	8,3%	17,7%
2007**	7,7%	17,5%

* Volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

** Gemiddelde van het laatste kwartaal 2006

en de eerste drie kwartalen 2007

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

tot de lancering van een “Banenplan voor jongeren” geleid heeft. De eerste doelstelling van dit plan is om jongeren via 26 maatregelen de kans te geven ervaring op te doen op de arbeidsmarkt in het kader van een contract, een stage of een bedrijfsopleiding.

2.5. Onderzoek en ontwikkeling

TABEL 10 : Evolutie van O&O uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België

Totale uitgaven voor O&O (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	1,94%	1,26%
2003	1,88%	1,19%
2004	1,87%	1,18%
2005	1,84%	1,14%
O&O uitgaven van de private sector (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	1,39%	0,67%
2003	1,34%	0,62%
2004	1,31%	0,63%
2005	1,27%	0,60%
O&O uitgaven van de publieke sector (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	0,55%	0,59%
2003	0,55%	0,56%
2004	0,55%	0,55%
2005	0,56%	0,54%

Bron: Belspo, INR, eigen berekeningen.

Een van de doelstellingen van Lissabon bestaat erin de EU-landen ertoe aan te zetten tegen 2010 3% van hun bbp aan O&O te besteden, waarvan twee derde afkomstig zou moeten zijn van de privésector. Als we de nationale en gewestelijke cijfers bekijken, lijkt de Europese doelstelling nog veraf. Zoals blijkt uit

tabel 10, blijft de verhouding van de totale uitgaven voor O&O ten opzichte van het bbp zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in België afnemen. Een dergelijke daling is niet alleen merkbaar in België: ook in de EU van de 15 gaan deze uitgaven er op achteruit, maar in mindere mate.

De minder goede resultaten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ten opzichte van het nationale gemiddelde zijn gedeeltelijk te verklaren door de sectorale samenstelling van het gewest. Brussel is immers meer op diensten gericht en deze sectoren ontwikkelen doorgaans minder O&O-activiteiten. Bovendien ligt het bbp erg hoog in Brussel, zeker na de opwaartse herziening bij de publicatie van de definitieve cijfers van de regionale rekeningen.

Deze tabel leert ons ook dat het vooral de privésector is die aan O&O doet, al is dit verschil minder groot voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan voor het land. Tegen 2010 zouden de privésector en de openbare sector respectievelijk een O&O-uitgavniveau van 2% en 1% van het bbp moeten bereiken. Maar dit is een financieringsdoelstelling en geen uitvoeringdoelstelling zoals aangegeven in tabel 10.

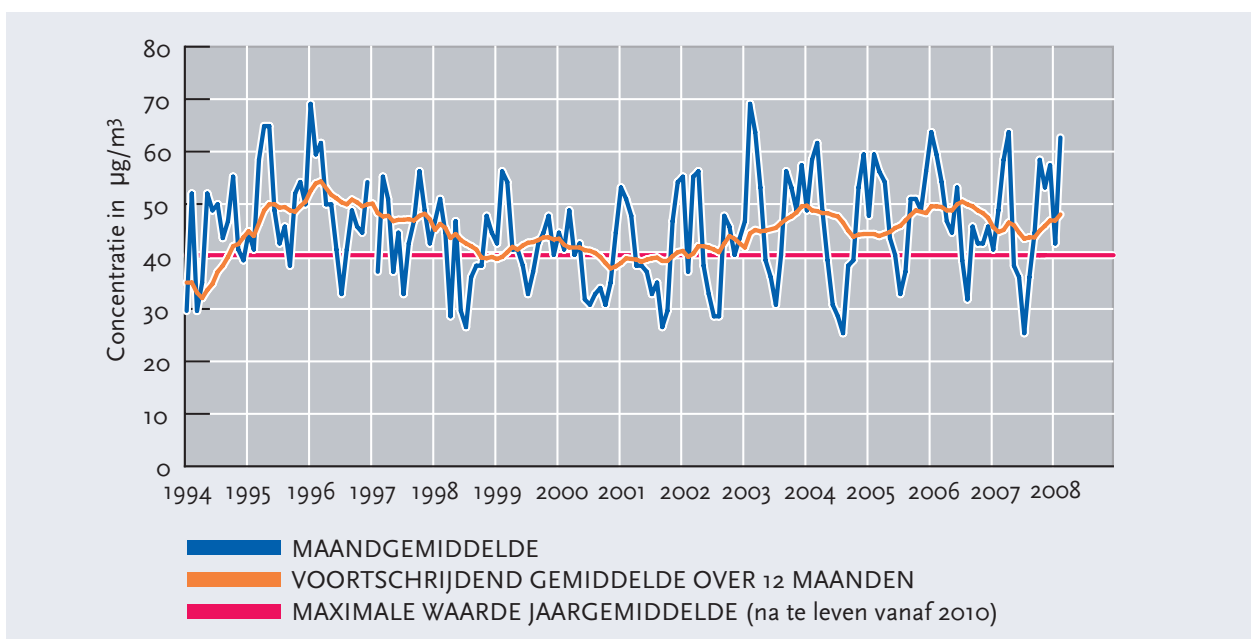
2.6. Milieu*

• Luchtkwaliteit

Stikstofdioxide (NO₂) is een verontreinigende stof die schadelijk is voor de menselijke gezondheid, maar ook voor het milieu (draagt bij tot de vorming van ozon, tot de verzuring en tot de vorming van nitraatdeeltjes). Deze vervuiling houdt verband met de emissies van stikstofoxiden die vrijkomen bij verbrandingsprocessen op hoge temperatuur. Deze

emissies waren in 2005 respectievelijk afkomstig van het verkeer (44%), het energieverbruik van woningen (24%), de dienstensector (12%), en in mindere mate van de industrie (3%), de afvalverbranding (15% voor de installatie van een reinigingssysteem dat de uitstoot van stikstofoxiden heel sterk terugdringt) en de industriële processen (1%).

GRAFIEK 12: Evolutie van de NO₂-gemiddelden en verloop t.o.v. de toekomstige Europese norm voor de NO₂-jaargemiddelden - meetstation Molenbeek (1994-februari 2008)

Bron : BIM

* Dit hoofdstuk werd opgesteld door het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM).

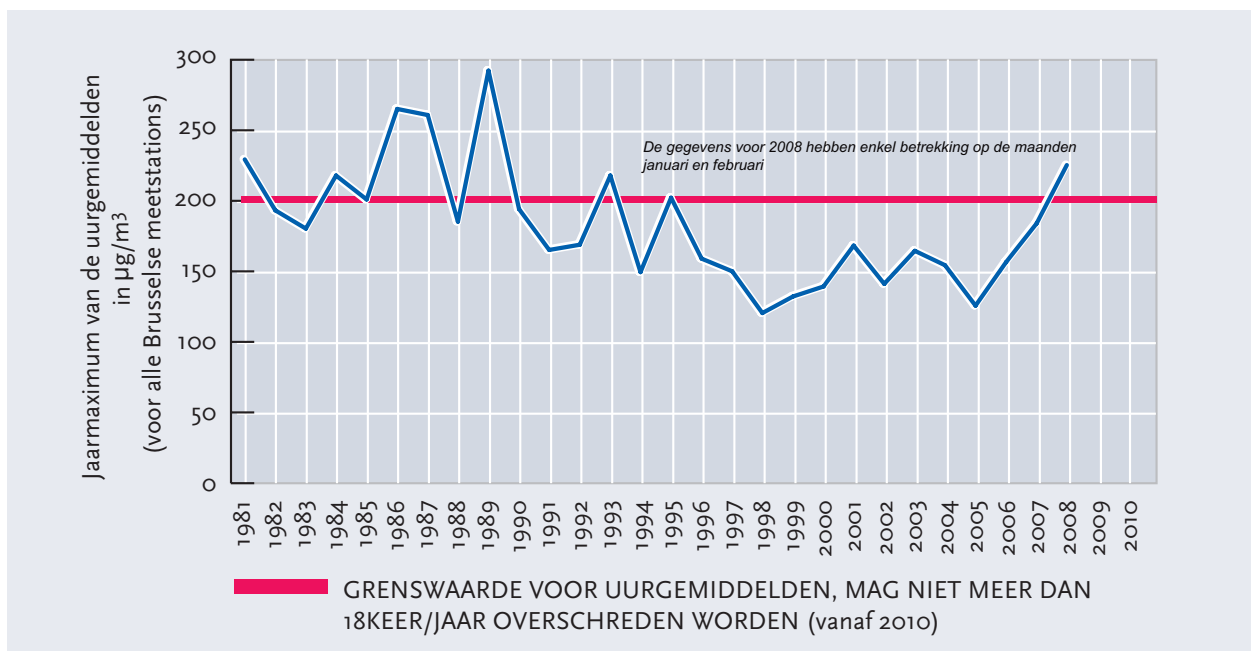
Grafiek 12 geeft de NO₂-concentratie in het meetpunt Molenbeek. Deze plaats werd gekozen voor haar stedelijke ligging. De analyse van de grafiek leert ons dat de NO₂-concentraties relatief constant blijven in de tijd, op een niveau dat vaak hoger ligt dan de toekomstige Europese norm. Deze norm is vanaf 2010 van toepassing en zal drastische veranderingen vergen in verschillende sectoren en op verschillende niveaus.

Een ander probleem zijn de vervuilingsspieken. Naast de chronische toxische effecten die verband houden met een langdurige blootstelling aan hoge gemiddelde concentraties van pollutanten, kan de tijdelijke aanwezigheid van hogere concentraties aan vervuilende stoffen onmiddellijke gevolgen hebben op de gezondheid (vermindering van de ademhalingsfunctie, toename van ademhalingsziekten,...), in het bijzonder bij bepaalde risicogroepen (heel jonge kinderen, ouderen, astmalijders, enz.).

Tijdens de winter zien we vaak een toename van de concentraties van vele verontreinigende stoffen in de lucht. Deze pieken worden enerzijds veroorzaakt door de grotere nood aan verwarming in woningen en kantoren tijdens de winterperiode, en anderzijds door slechte weersomstandigheden voor de verspreiding van de verontreinigende stoffen (temperatuursinversie, zwakke wind). Door de bijzonder kritieke weersomstandigheden vertoonden de maanden december 2007 en februari 2008 een aanmerkelijk toegenomen luchtverontreiniging (toename van de concentratie aan stikstofoxiden, stofdeeltjes, koolstofmonoxide, benzeen). Dit fenomeen hield verschillende dagen aan over heel het Belgische grondgebied.

Gedurende deze periode werden in het Brussels Gewest de concentratieniveaus die als Europese grenswaarden gelden voor de stofdeeltjes (sinds 2005) en voor NO₂ (vanaf 2010) bij blootstellingen van korte duur (vervuilingsspieken) vaak en soms in ruime mate overtroffen.

GRAFIEK 13: Evolutie van de maximum NO₂-uurconcentraties - gemiddelde waarde voor de Brusselse meetstations (1981-februari 2008)

Bron : BIM, 2008

De NO₂-gehalten die tijdens de episode van februari 2008 opgetekend werden, zijn bijzonder zorgwekkend. Het is bijna 20 jaar geleden dat nog dergelijk hoge waarden werden waargenomen in Brussel, dus van voor de tijd waarin katalysatorinstallaties werden aangebracht in voertuigen met een benzinemotor. In tegenstelling tot andere verontreinigende stoffen (met name stofdeeltjes) zijn de NO₂-concentraties

die in de atmosfeer gemeten worden relatief evenredig met de uitstoot door verbrandingsprocessen, met name in het verkeer. Hierdoor kunnen de maatregelen om de emissie van stikstofoxiden aan de bron (transport en verwarming) te verminderen, zoals vooropgesteld in het Brusselse actieplan dat de vervuilingsspieken in de winter wil beperken, zelfs op korte termijn hun doel bereiken.

• Energieverbruik voor de verwarming van woningen

Voor de raming van het energieverbruik voor de verwarming van woningen in Brussel wordt uitgegaan van de energiebalans van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zo werd het energieverbruik voor residentieel gebruik in 2005 op 41% van de totale energieconsumptie van het gewest geraamd. 70% hiervan wordt aan verwarming besteed (wat overeenstemt met 29% van de consumptie van het gewest).

Deze gewestelijke waarde kan ruimtelijk opgesplitst worden op basis van de analyse van de spreiding van de woningen, de aard (huis of appartement), de wijze van verwarming (centraal of niet) en de gebruikte brandstof (stookolie, kolen/hout, aardgas, propaan/asbutaan). Deze opsplitsing stemt bijgevolg overeen met een mathematische constructie, ontwikkeld aan de hand van een model dat uitsluitend 4 woningtypes in acht neemt (huis of appartement; al dan niet met centrale verwarming), maar geen rekening houdt met de oppervlakte noch met de kwaliteit van de isolatie. Deze 4 types werden onderling gecombineerd op basis van de gegevens over het woningenbestand uit de sociaal-economische enquête van 2001.

In grafiek 14 werd de ruimtelijke opsplitsing gerealiseerd op schaal van de wijken zoals gedefinieerd in het kader van het project "Wijkmonitoring die

het hele grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestrijkt".⁶

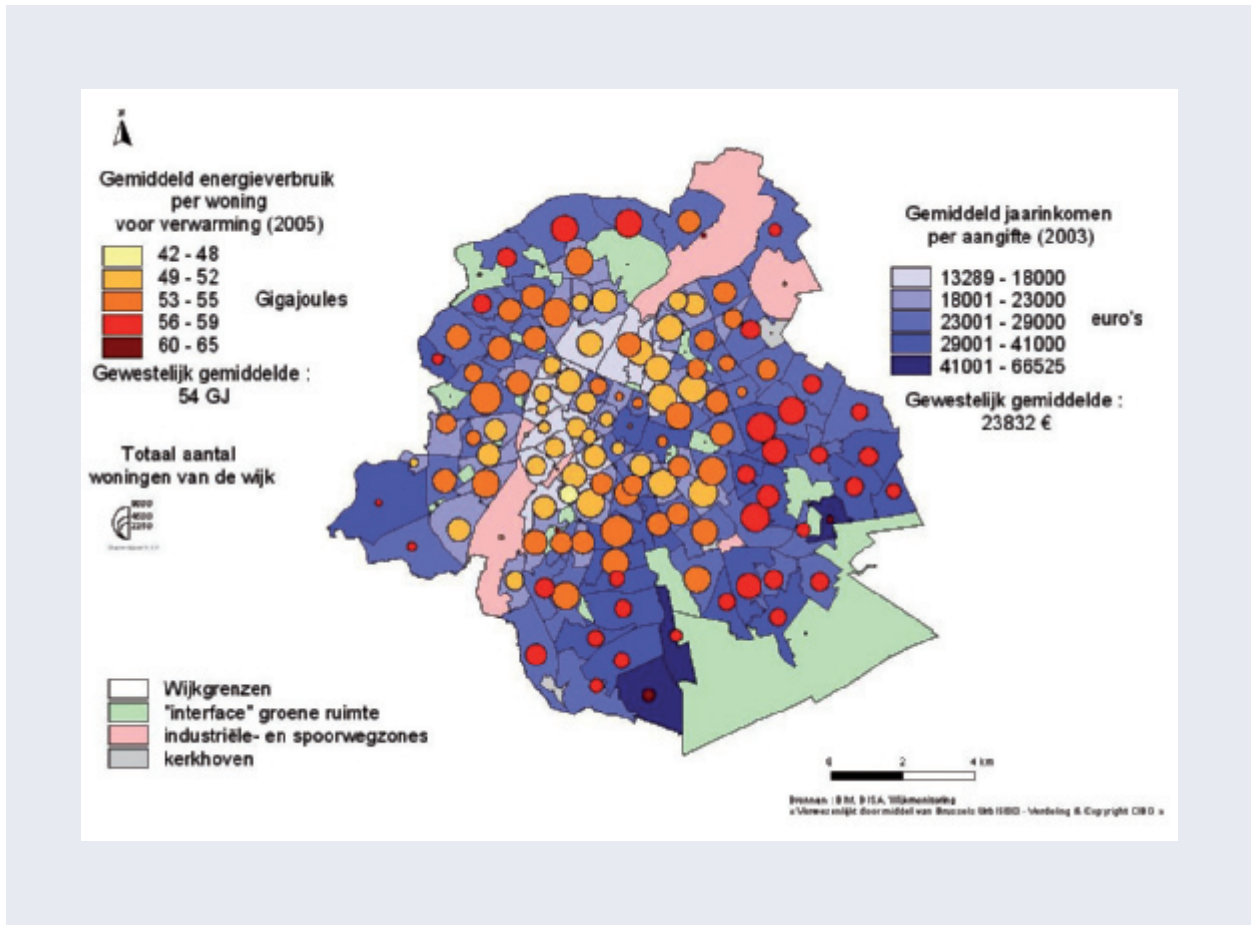
Uit deze weergave blijkt dat het energieverbruik per gemiddelde woning hoger ligt in de rand van het gewest dan in het centrum. Dit is vooral te verklaren door het feit dat er in deze perifere wijken naar verhouding meer huizen zijn, die een grotere oppervlakte hebben dan appartementen.

Uit een analyse van het gemiddelde inkomen van de inwoners (op basis van individuele en gelokaliseerde fiscale statistieken, geleverd door het NIS) blijkt overigens dat het energieverbruik per gemiddelde woning in wijken met bewoners met een hoger inkomen (meer dan 29.000 euro/jaar) 5 % hoger ligt dan het gewestelijke gemiddelde, en 10 % hoger dan dat van de wijken waar gezinnen met de laagste inkomens wonen (minder dan 21.000 euro/jaar): de verwarmde ruimten zijn er groter en comfortabeler (centrale verwarming) en de energievectoren waarvan gebruik wordt gemaakt, is verschillend.

Toch is de relatie niet eenduidig. In 5 van de 53 wijken met een inkomen beneden het gewestelijke gemiddelde, ligt het gemiddelde energieverbruik, en dus de verwarmingskosten, boven het gewestelijke gemiddelde.

⁶ Meer informatie op www.gssso.irisnet.be > wijkatlas > wijkmonitoring

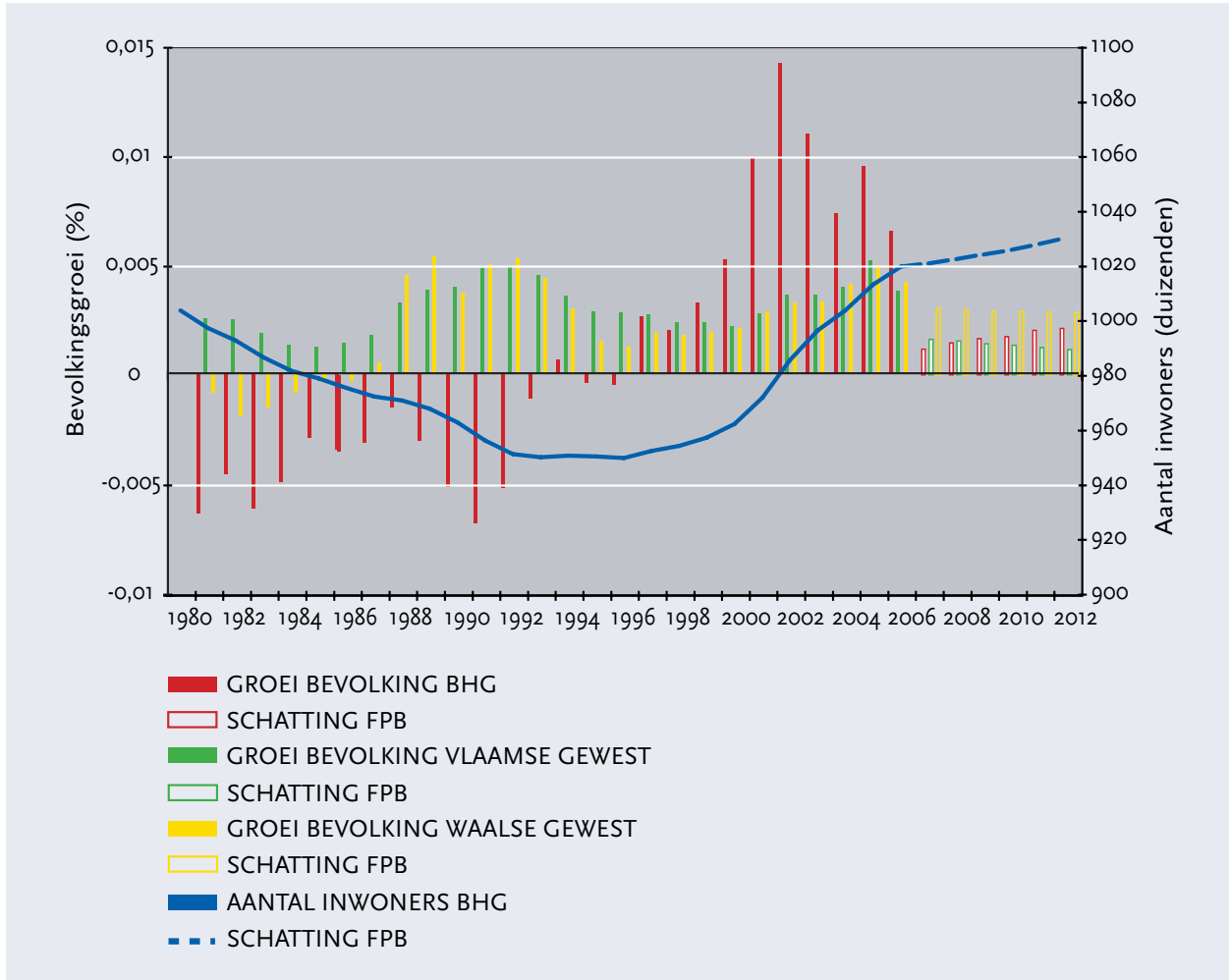
GRAFIEK 14: Weergave per wijk van het gemiddeld energieverbruik voor de verwarming van een woning (model voor het jaar 2005)

Bron: BIM-BISA, wijkmonitoring

3. Brusselse kenmerken

GRAFIEK 15: Evolutie van het aantal inwoners (duizenden) en regionale vergelijking van het jaarlijkse groeipercentage

Bron : Federaal Planbureau

Vanaf het einde van de jaren 60 hebben een deel van de welgestelde Brusselaars en van de gezinnen met kinderen de stad verlaten om in de rand of op het platteland te gaan wonen, waar ze over een ruimere woning beschikken. Maar sinds 1997 is de Brusselse bevolking opnieuw aan het toenemen. Dit is vooral toe te schrijven aan de stijging van het natuurlijke saldo en van het migratiesaldo via met name de instroom van Europese ambtenaren.

Sinds het begin van de jaren 2000 ligt de demografische groei in het Brussels Gewest gevoelig hoger dan in Vlaanderen en Wallonië, en in 2004 telde de Brusselse bevolking meer dan een miljoen inwoners. Deze drempel was niet meer bereikt sinds 1980. Volgens de voorspellingen van het Federaal Planbureau zou deze groei de komende jaren evenwel vertragen, wat tot een minder sterke stijging van de Brusselse bevolking zou leiden.

TABEL 11: Internationaal karakter van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest

Aantal overnachtingen in het kader van zakelijk toerisme*					
	1999	2000	2001	2002	2003
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	60,7%	58,9%	59,9%	57,5%	54,7%
Vlaams Gewest	15,0%	17,8%	16,4%	15,5%	15,0%
Waals Gewest	12,0%	13,2%	12,3%	12,3%	11,1%
België	21,2%	23,1%	22,1%	21,5%	20,6%
Tewerkstelling in de internationale instellingen					
	2002	2003	2004	2005	2006
Europese Commissie	15 578	15 610	15 737	12 617	12 875
Economisch en Sociaal Comité (E.S.C.)	514	525	618	666	714
Comité van de Regio's (C.R.)	125	128	128	453	475
Raad van de Europese Unie	2 534	2 487	2 619	2 882	2 983
Europees Parlement	1 923	2 194	2 309	2 606	2 841
Noord Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO)	1 126	1 116	1 131	1 171	1 162
West-Europese Unie (WEU)	40	40	40	41	23

* Onder zakelijk toerisme wordt verstaan : overnachtingen in het kader van conferenties, congressen en seminars en overige beroepsdoeleinden
bron: ADSEI, BISA - Mini-Bru 2007.

Brussel heeft een uitgesproken internationaal karakter. De tewerkstelling bij internationale instellingen ligt erg hoog in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2006 vertegenwoordigde ze 66% van de totale tewerkstelling bij deze instellingen in België. Bovendien wordt het aandeel van de tewerkstelling dat gegenereerd wordt door de internationale instellingen waarschijnlijk onderschat, omdat er geen rekening wordt gehouden met de repercussies ervan op

het vlak van onderaanneming (horeca, koerierdiensten, personenvervoer, enz.).

Het zakentoeerisme vertegenwoordigt een aanzienlijk deel van het toerisme in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Terwijl het aandeel van de overnachtingen in het kader van zakentoeerisme voor Wallonië en Vlaanderen respectievelijk 11% en 15% bedraagt, bereikt dit percentage in Brussel 55%.

TABEL 12: Sectorale uitsplitsing: bijdrage tot de gemiddelde jaarlijkse groei (% van het totaal)

Bedrijfstak	België (% groei 1995-2005)	BHG (% groei 1995-2005)	België (2005 %)	BHG (2005 %)
Landbouw, jacht, bosbouw en winning van delstoffen	-0,4%	-0,1%	-3,2%	0,0%
Industrie, energie en bouw	14,4%	7,2%	12,9%	3,5%
Handel	15,2%	7,2%	12,1%	10,5%
Horeca	1,6%	2,4%	0,7%	3,3%
Vervoer, opslag en communicatie	9,0%	16,4%	15,3%	19,4%
Financiële instellingen	4,7%	16,3%	3,1%	8,0%
Onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	29,9%	22,4%	33,0%	25,9%
Openbaar bestuur en onderwijs	13,8%	19,8%	14,0%	22,3%
Gezondheidszorg en maats- chappelijke dienstverlening	8,9%	6,1%	8,6%	5,3%
Overige gemeenschapsvoorzie- ningen, persoonlijke diensten en diensten aan de particulieren	2,8%	2,2%	3,5%	1,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gemiddelde jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde	3,7%	3,8%	4,4%	4,8%

Bron: INR, eigen berekeningen.

De cijfers van deze tabel werden bijgewerkt met de definitieve gegevens van het INR voor de toegevoegde waarde van 2005. De commentaar van de vorige barometer verandert slechts heel weinig.

De sectorale bijdrage aan de groei van de toegevoegde waarde tussen 1995 en 2005 verschilt aanzienlijk tussen het nationale en het gewestelijke niveau, met uitzondering van de sector “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening” die op beide niveaus het leeuwendeel voor zijn rekening neemt. In Brussel dragen de volgende sectoren in volgorde van belangrijkheid het meest bij tot de economische groei, over de jongste elf jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn: “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening”, “overheidssector en onderwijs”, “transport en communicatie” en

“financiële activiteiten”. Op nationaal niveau zijn het, na de sector “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening;” de sectoren “handel”, “verwerkende nijverheid, energie en bouwnijverheid” en “overheidssector en onderwijs” die de grootste bijdrage leveren aan de groei.

In 2005 waren de voornaamste handelssectoren in termen van bijdrage aan de groei, zowel in Brussel als in België, de sectoren “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening” en “transport en communicatie”. De “financiële activiteiten”, die de voorbije 10 jaar de motor van de Brusselse economie vormden, tekenden in 2005 een uitgesproken vertraging op. Onder meer daardoor ligt de economische groei van Brussel dat jaar lager dan die van heel het land.

TABEL 13: Welvaartspadox

BBP per inwoner (Index België = 100)			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2004	198,5	99,2	72,1
2005	198,4	99,1	72,2
Gemiddeld belastbaar inkomen per inwoner (Index België = 100)*			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2004**	85,7	106,6	92,6
2005**	85,5	106,1	93,5
Gewestelijke verspreiding van de begunstigden van maatschappelijke integratie***			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2004	24,5	30,5	45,1
2005	25,5	29,4	45,2
2006	26,0	29,1	44,9

* Met inkomen wordt bedoeld: belastbaar netto-inkomen.

** Aanslagjaar.

***leefloon + tewerkstellingsvormen

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, POD Maatschappelijke Integratie

Zoals we zagen in tabel 11, is het Brussels Gewest, hoofdstad van Europa, een belangrijk politiek en administratief centrum. Bovendien is de bruto toegevoegde waarde per inwoner tweemaal zo hoog in het gewest dan in het land (tabel 13). Brussel staat ook in de top drie van het klassement van het bbp per inwoner van de Europese regio's, net na Londen en Luxemburg.⁷

Maar deze economische prestatie is niet alleen in het voordeel van de inwoners van het Brussels Gewest. Als we dit hoge niveau van toegevoegde waarde vergelijken met indicatoren zoals inkomen, werkloosheidsgraad of het aantal leefloontrekkers, zien we de welzijnsparadox in Brussel. Het gemiddelde inkomen per inwoner ligt immers

onder het Vlaamse en Waalse gemiddelde. We zien ook dat meer dan 26% van de leefloontrekkers in Brussel wonen.

Er zijn verschillende redenen voor deze paradox. In de eerste plaats trekken welgestelde Brusselaars en gezinnen met kinderen sinds de jaren 60 weg uit de stad om in de rand en op het platteland te gaan wonen, terwijl de armste gezinnen in de stad blijven wonen (zie grafiek 15). Daarnaast trekt de concentratie van activiteiten in Brussel een groot aantal pendelaars aan. Deze dragen bij tot de productie in Brussel, maar doen waarschijnlijk het grootste deel van hun uitgaven buiten Brussel. Bovendien worden ze belast in de regio waar ze wonen.

⁷ Regional Gross Domestic Product in the European Union 2005", Perscommuniqué, februari 2008, Eurostat.

TABEL 14: Arbeidsmarktparadox

Aandeel van de jobs ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs (%)*				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	36,8		50,7	
2006	37,6		51,9	
2007****	37,9		50,4	
Aandeel van de laaggeschoolden in werkloosheid (%)**				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	42,2		45,9	
2006	42,1		43,7	
2007****	43,0		46,6	
Werkloosheidsgraad : totaal en jongeren (15-24 jaar) (%)***				
	België (totaal)	België (jongeren)	BHG (totaal)	BHG (jongeren)
2005	8,5	21,5	16,5	34,7
2006	8,3	20,5	17,7	35,5
2007****	7,8	19,6	17,5	35,8

* Met hoger onderwijs wordt bedoeld dat een hogere opleiding werd gevolgd (na de secundaire studies).

** Met laaggeschoold wordt bedoeld dat hoogstens een diploma van het lager secundair onderwijs werd behaald.

*** De gegevens zijn afkomstig uit de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) die de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie gebruikt. Als werklozen worden beschouwd alle personen die ouder zijn dan 15 en die in de loop van de referentieperiode (de 4 weken voorafgaand aan de enquête) geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en op een actieve wijze naar werk zoeken.

**** Gemiddelde van het laatste kwartaal 2006 en de eerste drie kwartalen 2007

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Brussel is het voornaamste tewerkstellingsgebied van het land, goed voor een baan op zes. Toch is het ook het gewest met de hoogste werkloosheidsgraad (19,6% in 2007 tegenover 7,8% gemiddeld voor het land). Deze tegenstrijdigheid is gedeeltelijk te verklaren door de concurrentiedruk die wordt uitgeoefend door de pendelaars, maar ook door de opmerkelijke discrepantie tussen de kwalificaties van de werkzoekenden en degene die gevraagd worden door de werkgevers. Meer dan 50% van de jobs in het Brussels Gewest wordt uitgeoefend door werknemers met een diploma hoger onderwijs (voor heel België bedraagt dit percentage 38%). De vraag naar hooggeschoolde werkkrachten vanwege de Brusselse ondernemingen is grotendeels toe te

schrijven aan het feit dat de tertiaire sector zich hier sinds enkele decennia sneller ontwikkelt dan in de andere gewesten. De arbeidsreserve bestaat daarentegen voor 46,6% uit laaggeschoolden, aangezien de voor hen bestemde jobs geleidelijk verdwijnen.

We zien dus dat niet iedereen dezelfde kansen krijgt op de arbeidsmarkt, en dat sommigen meer moeite hebben dan anderen om er zich op lange termijn een plaats op te verwerven. Zo is de jeugdwerkloosheid in het Brussels Gewest zorgwekkend hoog: ze bedraagt 35,8% tegenover 19,6% voor het land in zijn geheel. Blijkbaar vinden schoolverlaters moeilijk werk zodat ze geen beroepservaring kunnen opdoen.

TABEL 15: Innovatie en ondernemerschap

Aandeel van O&O personeel in het totale personeelsbestand (fysieke personen)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2003	1,78%	1,93%
2004	1,83%	2,03%
2005	1,86%	2,05%
Netto-creatiegraad ondernemingen*		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2003	0,20%	0,22%
2004	1,50%	2,68%
2005	1,86%	3,03%

* De netto creatiegraad is de procentuele verhouding van het aantal ondernemingen dat er in een bepaald jaar is bijgekomen tegenover het totaal aantal ondernemingen van vorig jaar.

Bron : Eurostat (2007), Ecodata FOD Economie-ADSEI.

Het potentiële globale concurrentievermogen in Europa wordt gedeeltelijk bepaald door een gunstige ondernemers- en technologische omgeving. In dit verband zijn onderzoek en ontwikkeling (O&O) en de oprichting van bedrijven van doorslaggevend belang.

Wat O&O betreft, beschikt het Brussels Gewest over belangrijke universitaire onderzoekscentra en zetels van bedrijven die actief zijn in O&O. Het aandeel van het O&O-personeel in de totale tewerkstelling is tussen 2003 en 2005 voortdurend toegenomen. In 2007 bedroeg dit percentage in Brussel 2,05% tegenover 1,86% in België

(tabel 15). Het gewest neemt zo ongeveer 17% van de het totale aantal werknemers dat in België in deze activiteit werkzaam is voor zijn rekening.

Wat de ondernemingsdynamiek betreft, is tijdens de periode 1999-2003 het aantal actieve bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voortdurend gedaald. In 2004 stelde men echter het begin van een herstel vast, dat zich voortzette in 2005. Het percentage nieuwe bedrijven is duidelijk hoger in het Brussels Gewest dan op nationaal vlak, wat wijst op een meer uitgesproken dynamiek in het proces van oprichting en sluiting dan gemiddeld in het land.

TABEL 16: Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit

Kantoorprijzen*, euro/m ² /jaar, (groei ten opzichte van vorig kwartaal)			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006 - 4 ^{ème} trimestre	963 (9,1%)	325 (0,0%)	295 (1,7%)
2007 - 4 ^{ème} trimestre	967 (0,0%)	330 (0,0%)	300 (0,0%)
Beschikbaarheidsgraad kantoormarkt**			
	Londen	Amsterdam	BHG
2007 - 4 ^{ème} trimestre	4,2	12,4	9,8
Plaats in de Europese rangschikking toegankelijkheid transport			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006	1	4	5
2007	1	4	5
Plaats in de wereldrangschikking levenskwaliteit***			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006	39	13	14
2007	39	13	14

* Hier wordt de "prime rent" bedoeld: de huurprijs die voor een toplocatie, minstens 500m² groot, kan worden behaald op de open markt.

** De beschikbaarheidsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal m² onverhuurde kantoorruimte en het totale aantal m² kantoorruimte.

*** Index gerealiseerd door Mercer Human Resource Consulting (2007)

Bron: Jones Lang LaSalle (2006, 2007), Cushman & Wakefield (2007), Mercer Human Resource Consulting (2007).

De huurprijzen van kantoren in Brussel zijn in de loop van het vierde kwartaal 2007 stabiel gebleven. Londen en Amsterdam kenden een gelijkaardige evolutie. Wat de beschikbaarheidsgraad van de kantoren betreft, benadert de leegstand in Brussel de 10%, wat heel wat meer is dan in Londen (4,2%). Volgens het Overzicht van het Kantorenpark wordt Brussel gekenmerkt door een sterke dualiteit tussen het centrum en de meer gedecentraliseerde zones. Zoals in vele andere stedelijke zones zijn er meer kantoren beschikbaar en tegen lagere prijzen naarmate de afstand tot de beslissingscentra groter wordt. Nog

steeds volgens het Overzicht van het Kantorenpark bevindt 73% van de kantorenvorraad zich in het centrum en de eerste stadskroon van Brussel.

Zoals in 2006 staat Brussel op de vijfde plaats van 30 grote Europese steden op het vlak van toegankelijkheid tot het vervoer, volgens de European Cities Monitor (Cushman & Wakefield 2007). Bovendien neemt Brussel de veertiende plaats in, vlak na Amsterdam, in het wereldklassement dat werd opgesteld door Mercer Human Consulting met betrekking tot de levenskwaliteit van expatriates.

TABEL 17: Centrumfunctie

BBP per inwoner (index België = 100)						
	BHG	Vlaams Gewest	Vlaams Brabant	Waals Gewest	Waals Brabant	België
2004	198,5	99,2	104,4	72,1	96,5	100,0
2005	198,4	99,1	104,4	72,2	98,4	100,0
BBP per werknemer (index België = 100)						
	BHG	Vlaams Gewest	Vlaams Brabant	Waals Gewest	Waals Brabant	België
2004	121,8	99,9	109,2	87,5	109,8	100,0
2005	123,0	99,6	109,3	87,4	111,8	100,0

Bron : INR, eigen berekeningen.

Het bbp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigt ongeveer 20% van de activiteiten in België, terwijl slechts 10% van de bevolking in dit gewest woont. Het bbp per inwoner ligt heel wat hoger in Brussel dan in de andere gewesten. Bovendien is in Brussel een activiteit met hoge toegevoegde waarde geconcentreerd. Zoals blijkt uit de definitieve cijfers van het INR

voor 2005 in tabel 17, is het bbp per inwoner er het hoogste van België. Deze centrale functie van de hoofdstad strekt zich overigens uit tot in de rand. Over de periode 1995-2005 bedroeg de jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde 5,6% in Waals-Brabant en 4,5% in Vlaams-Brabant, tegenover 3,8% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 3,7% in België (tabel 12).

Lijst van de tabellen

TABEL	1:	De evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de Euro	10
TABEL	2:	Jaarlijkse groeipercentages van het BBP in volumes: vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de EU-15	12
TABEL	3:	Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen	14
TABEL	4:	Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)	17
TABEL	5:	Werkgelegenheid in het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest volgens regio van herkomst van de werknemers (op basis van enquêtes)	19
TABEL	6:	Vergelijking van de werkgelegenheidsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar	19
TABEL	7:	Aantal niet-werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)	20
TABEL	8:	Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)	20
TABEL	9:	Werkloosheidsgraad* (op basis van enquêtes)	21
TABEL	10:	Evolutie van O&O uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België	21
TABEL	11:	Internationaal karakter van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest	27
TABEL	12:	Sectorale uitsplitsing: bijdrage tot de gemiddelde jaarlijkse groei (% van het totaal)	28
TABEL	13:	Welvaartsparadox	29
TABEL	14:	Arbeidsmarktparadox	30
TABEL	15:	Innovatie en ondernemerschap	31
TABEL	16:	Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit	32
TABEL	17:	Centrumfunctie	33

Lijst van de grafieken

GRAFIEK	1: Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest	6
GRAFIEK	2: Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7
GRAFIEK	3: Evolutie van de wereldhandel in reële termen, 1996-2007	8
GRAFIEK	4: Kwartaalverloop van het BBP in kettigeuro's*	9
GRAFIEK	5: Evolutie van de prijs van de ruwe olie	11
GRAFIEK	6: Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België	13
GRAFIEK	7: Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België	15
GRAFIEK	8: Conjunctuurenquête van de verwerkende nijverheid en van de bouw in het BHG	16
GRAFIEK	9: Conjunctuurenquête van de bedrijfstak dienstverlening aan de bedrijven in het BHG	17
GRAFIEK	10: Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid	18
GRAFIEK	11: Index van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (1990 = 100)	20
GRAFIEK	12: Evolutie van de NO ₂ -gemiddelden en verloop t.o.v. de toekomstige Europese norm voor de NO ₂ -jaargemiddelden - meetstation Molenbeek (1994-februari 2008)	22
GRAFIEK	13: Evolutie van de maximum NO ₂ -uurconcentraties - gemiddelde waarde voor de Brusselse meetstations (1981-februari 2008)	23
GRAFIEK	14: Weergave per wijk van het gemiddeld energieverbruik voor de verwarming van een woning (model voor het jaar 2005)	25
GRAFIEK	15: Evolutie van het aantal inwoners (duizenden) en regionale vergelijking van het jaarlijkse groeipercentage	26

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02/800 36 15 – F 02/800 38 17
email anabru@mbhg.irisnet.be

© 2008 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel
T 02 800 36 15 – F 02 800 38 17
IRIS Uitgaven – D/2008/6374/173

9 789078 580010

ISBN 9078580011